

TYT-AYT

Tarih

Özetin özeti konularla

KAZANIM ODAKLI + YENİ NESİL

SORU BANKASI

Karekod
Çözümlü

Akıllı Tahta
Uygulamalı

Yazarlar
Murat ÇINAR
Lezgin ASLAN
Okan ÇOBAN

TYT - AYT TARİH

EDİTÖR

Turgut MEŞE

YAZAR

Komisyon

Bütün hakları Giriş Yayınlarına aittir.

Yayıncının izni olmaksızın kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik yollarla ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

1. Baskı: Editör Yayınevi
2. Baskı: Giriş Yayınları

SERTİFİKA NO

40447

KAPAK TASARIMI

Giriş Yayınları Tasarım Ekibi

SAYFA TASARIMI

Giriş Yayınları Dizgi Ekibi

BASKI VE CİLT

Data Dijital

ANKARA

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi

1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No:2/20

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 384 20 33

WhatsApp: 0505 099 24 84

www.girisyayinlari.com

girisyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÜNİTE 1

- ▶ TARİH VE ZAMAN 5

ÜNİTE 2

- ▶ İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ 17

ÜNİTE 3

- ▶ ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA 29

ÜNİTE 4

- ▶ İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI 37

ÜNİTE 5

- ▶ İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU 49

ÜNİTE 6

- ▶ TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ 61

ÜNİTE 7

- ▶ YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ 73

ÜNİTE 8

- ▶ BEYLİKTE DEVLETE
OSMANLI SİYASETİ (1302-1453) 87

ÜNİTE 9

- ▶ DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER 97

ÜNİTE 10

- ▶ BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ 103

ÜNİTE 11

- ▶ DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595) 109

ÜNİTE 12

- ▶ SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI 121

ÜNİTE 13

- ▶ KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ 127

ÜNİTE 14

- ▶ DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ 131

ÜNİTE 15

- ▶ DEĞİŞİM ÇAĞINDA AVRUPA VE OSMANLI. 143

ÜNİTE 16

- ▶ ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE
DENGE STRATEJİSİ (1774-1914) 151

ÜNİTE 17

- ▶ DEVRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET -
TOPLUM İLİŞKİLERİ. 163

ÜNİTE 18

- ▶ SERMAYE VE EMEK. 173

ÜNİTE 19

- ▶ XIX VE XX. YÜZYILLARDA DEĞİŞEN
GÜNDELİK HAYAT 179

ÜNİTE 20

- ▶ XX. YÜZYIL BAŞLARINDA
OSMANLI DEVLETİ VE DÜNYA. 183

ÜNİTE 21

- ▶ MİLLİ MÜCADELE HAZIRLIK DÖNEMİ. 193

ÜNİTE 22

- ▶ MİLLİ MÜCADELE MUHAREBELER DÖNEMİ. 203

ÜNİTE 23

- ▶ ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK İNKILABI. 211

ÜNİTE 24

- ▶ İKİ SAVAŞ ARASINDAKİ DÖNEMDE
TÜRKİYE VE DÜNYA 221

ÜNİTE 25

- ▶ II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE
TÜRKİYE VE DÜNYA 231

ÜNİTE 26

- ▶ II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA
TÜRKİYE VE DÜNYA 239

ÜNİTE 27

- ▶ TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA
DÜNYA VE TÜRKİYE 249

ÜNİTE 28

- ▶ XXI. YÜZYILIN EŞİĞİNDE DÜNYA VE TÜRKİYE. 259

- ▶ CEVAP ANAHTARI 269

GİRİŞ YAYINLARI

ÜNİTE TARİH VE ZAMAN

TARİH VE TARİHİN KONUSU

TARİHE YARDIMCI BİLİM DALLARI

TARİH VE DİĞER BİLİMLER

TARİHE NEREDEN BAKILMALI?

NEDEN TARİH ÖĞRENIYORUZ?

ZAMAN VE İNSAN

TÜRKLERİN TARİH BOYUNCA KULLANDIKLARI TAKVİMLER

TARİHİN DÖNEMLENDİRİLMESİ: YÜZYIL, ÇAĞ

KAVRAMLAR

Arkeoloji: Kazı bilimi.

Artık yıl: Miladî takvimde 365 yerine 366 günü olan yıl.

Çağ: Başı ve sonu belli olup bir özellik taşıyan zaman parçası.

Kaynak: Tarihi bilgi veren malzemedir.

Kronoloji: Tarihi olayları sıralayan bilim dalı.

Milat: Tarih hesaplamalarında İsa'nın doğduğu kabul edilen gün.

Millî kültür: Bir ulusun kimliğini yansıtan değerler.

Takvim: Zamanın yüzyıl, yıl, ay, hafta ve gün gibi parçalara bölünmesi.

Yüzyıl: Yüzyıllık süre, asır.

Zaman: Geçmişten geleceğe doğru akan kesintisiz süreçtir.

İktisat: Ekonomi.

Sosyoloji: Toplum bilimi.

Otobiyografi: Öz yaşam öyküsü.

Secere: Ataların soyunun yazılı olduğu çizelge.

Antik: Eski çağlar.

Olay: İnsanlığı etkileyen kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir.

Olgu: Olayların sonucunda uzun sürede meydana gelen değişimlerdir.

Objektif: Nesnellik, tarafsızlık.

Subjektif: Öznel, objektif karşıtı.

Yöntem: İzlenen, tutulan yol, usul, sistem, prosedür.

İstatistik: Bir sonuç çıkarmak için verileri sayı olarak belirtme.

Ay yılı takvimi: Ay'ın dünyadaki dönüşü baz alınarak hazırlanan takvimdir.

Güneş takvimi: Dünya'nın Güneş'e göre dönme ekseninin açısını temel alan bir takvim türü.

Ay döngüsü: Ay'ın Dünya etrafında bir tam tur dolanımını 27,3 günde tamamlaması.

TARİH VE TARİHİN KONUSU

- ➔ Tarih; insan topluluklarını sosyal, iktisadi, kültürel, siyasi ve dini faaliyetlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini yer ve zaman göstererek sebep-sonuç ilişkisi içerisinde belgelere dayanarak inceleyen sosyal bir bilimdir.
- ➔ Tarihın Konusu: Toplumların yapmış oldukları sosyal, ekonomik, siyasi, dini, kültürel faaliyetler tarihin konusu kapsamındadır.
- ➔ Geçmişte meydana gelen, başlangıç ve bitiş tarihi belli olan olaylara "tarihi olay" denir.
- ➔ Tarihi olay sonucunda uzun sürede gelişen durumlara ise "tarihi olgu" denir.
- ➔ Örneğin Malazgirt Savaşı tarihi bir olaydır. Bu savaşın sonucunda Anadolu'nun Türkleşmesi ise tarihi olgudur.

NEDEN TARİH ÖĞRENİYORUZ?

- ➔ Tarih bilimi insanlığın hangi ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel ortamlardan geçerek bugüne ulaştığını öğrenmemizi sağlar.
- ➔ Millî birlik ve beraberlik anlayışının kuvvetlenmesini sağlar.
- ➔ Vatandaşlık ve sorumluluk duygusunu geliştirir.
- ➔ Tarih uyguladığı yöntem itibarıyla insanların araştırma ve kanıt bulma becerisini artırır.
- ➔ Kaynakların eleştirel bir gözle sorgulanması, bireylerin sorgulama becerilerini geliştirir.
- ➔ Devlet yöneticilerine devletin nasıl yönetileceği konusunda yardımcı olur.
- ➔ Bireyin olaylara daha geniş açıdan bakmasını öğretir.
- ➔ İnsanlarda tarihsel empati yeteneğinin gelişmesini sağlar.
- ➔ Bugünkü uygarlığın nasıl meydana geldiğini öğretir.
- ➔ İnsanların geçmişten ders alıp geleceğe yön vermelerini sağlar.

TARİH VE DİĞER BİLİMLER**Tarih ve Diğer Bilimler Arasındaki Farklılıklar**

- ➔ Tarih, olayların kendine özgü çalışma yöntemiyle açıklayıp yorumlamaya çalışan bir bilim dalıdır.
- ➔ Fen bilimlerinde olduğu gibi deney metodu kullanılmaz.
- ➔ İnsan davranışlarını gözlemleyip ölçmeye dayalı yöntemler kullanılmaz.
- ➔ Tarihçi, geçmişi incelerken kaynak olarak adlandırılan tarihi belgelerden yararlanır.
- ➔ Kaynaklar türlerine göre şu şekilde sınıflandırılmıştır:
 - ➔ Yazılı kaynaklar: Ferman, mühür, para
 - ➔ Sözlü kaynaklar: Destan, efsane, mitos
 - ➔ Kalıntılar: Toprak, eşya, kemik, mezar
 - ➔ Sesli Görüntülü Kaynaklar: Film, fotoğraf, resim

TARİHE YARDIMCI BİLİM DALLARI

- ➔ Arkeoloji (Kazı bilimi), Antropoloji (İrk bilimi), Etnografya (Kültür bilimi), Kronoloji (Zaman bilimi), Paleografya (Yazı bilimi), Epigrafya (Yazıt bilimi), Filoloji (Dil bilimi), Nümatik (Para bilimi), Heraldik (Arma bilimi), Kimya, Coğrafya, Diplomatik

TARİHE NEREDEN BAKILMALI?

- ➔ Tarihi olaylar ele alınırken tarihi bilgilerin kendi döneminin şartlarına göre değerlendirilmesi gerekir.
- ➔ Uzun yıllar önce yaşanmış bir olayın, bugünün bakış açısı ve değer yargılarıyla ele alınması doğru değildir.
- ➔ Tarihçi geçmişe ait bir bilgiyi, gerçeği anlamak için kullanır.
- ➔ Belgeler yoruma muhtaçtır ve olayın yaşandığı çağın ve toplumun ruhunu taşımaktadır.

ZAMAN VE İNSAN

- ➔ İnsan zamanı gün, ay, yıl adını verdiği bölümlere ayırarak çeşitli takvim sistemleri oluşturmuştur.
- ➔ Takvimler hayatı düzenleyebilme ihtiyacının sonucu olarak ortaya çıkmıştır.
- ➔ İnsan takvim sayesinde geçmişi kronolojik olarak sıralayıp anlatabildiği gibi şimdiki zamanı yaşayabilir ve geleceği planlayabilir.
- ➔ Tarihte Ay yılı esasına göre bilinen ilk takvimi Sümerler Güneş yılı esasına göre ise Mısırlılar oluşturmuştur.
- ➔ Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını çok etkileyen olayı takvimlerin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir.
 - ➔ İbraniler, MÖ 3761'deki yaradılış (Tekvin) yılını,
 - ➔ Romalılar, Roma şehrinin kurulduğu MÖ 753 yılını,
 - ➔ Yunanlılar, ilk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776'yı,
 - ➔ Hristiyanlar Hz. İsa'nın doğumunu,
 - ➔ Müslümanlar ise MS 622'de Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir.

1. Türkiye'nin en yüksek dağı 5137 metre ile Ağrı Dağı'dır. Oysa burada bizim için önemli olan Ağrı Dağı'nın yüksekliği değil bu dağın çevresindeki insanların yaşamları üzerindeki etkisidir. "Ağrı Dağı çevresinde yaşayan insanlar bu durumdan nasıl etkilenmektedir? Burada yaşayan insanlar neden genellikle hayvancılık yapıp küçük mezralarda yaşamaktadır? Neden evlerini yamaçların güneye bakan yönünde taş ve topraktan yapmaktadır?" gibi sorular coğrafi özelliklerin tarihi olaylarla ilişkisini ortaya koyar.

Buna göre tarih bilimi için coğrafya bilgisinin önemli olduğunu ortaya koyan yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarihsel olaylar gerçekleştiği zamanın ürünüdür.
- B) Bir yerin coğrafi özelliklerini bilmeden toplumların yaşantısı üzerinde değerlendirme yapmak doğru sonuç vermez.
- C) Toprak ve su altında kalmış tarihsel kalıntılar tarih bilimine yardımcı olur.
- D) Tarihsel olgular coğrafi özelliklerle meydana gelir.
- E) İnsanın yaşantısını şekillendiren tek unsur yaşadığı bölgenin coğrafi özellikleridir.

2. Tarihi olayların daha iyi değerlendirilebilmesi için yaşandığı yerin ve zamanın bilinmesi gerekir.

Bu durumun;

- I. tarihe yardımcı bilimlerden faydalanılması,
- II. olayların gözlemlenmesi,
- III. kaynakların taranması

yöntemlerinden hangileri ile gerçekleştirilebileceği savunulabilir?

- A) Yalnız II
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) I, II ve III

3. Aşağıdakilerden hangisi tarih bilimi ile ilgili araştırmalarda başvurulan yöntemlerden biri değildir?

- A) Birden fazla kaynağın değerlendirilmesi
- B) Tarihe damgasını vurmuş önemli kişilerin olaylara etkilerinin ele alınması
- C) Olayların yaşandığı döneme göre değerlendirilmesi
- D) Olaylar hakkında genellemelerde bulunulması
- E) Olayların üzerinden belli bir sürenin geçmesinin beklenmesi

4. Aşağıdakilerden hangisi tarih biliminin ele aldığı konulardan biri değildir?

- A) Devletlerin yıkılmasıyla ortaya çıkan gelişmelerin üzerinde durması
- B) Tarih öncesi dönemin kalıntılarını incelemesi
- C) Coğrafi şartların insan yaşantısı üzerindeki etkisi
- D) Gelecekte olabilecek tarihi olaylar hakkında kesin yargılarda bulunması
- E) Geçmişte yapılmış antlaşmaları incelemesi

5. Tarihin konusu; zaman içinde yeryüzündeki insan faaliyetleri, farklı etkilerle meydana gelen değişimler ve insan eylemlerinin sonucunda ortaya çıkan eserlerdir. Ayrıca doğa olayları, sonuçları itibarıyla insanları etkilediğinden tarihin konusu içerisinde yer alır.

Bu bilgiye göre;

- I. Orta Asya'da yaşanan kuraklık ve kıtlık sonucunda göçlerin yaşanması,
- II. antlaşmalar sonucunda devletlerin toprak kazanması,
- III. devletler arası siyasi anlaşmazlıkların çıkması

gelişmelerinden hangileri bu duruma örnek olarak gösterilebilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

6. Tarih; geçmişte yaşamış insan topluluklarının faaliyetlerini yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi içinde belgelere dayalı olarak, objektif biçimde inceleyip açıklayan bir bilim dalıdır.

Bu tanıma göre;

- I. tarımsal faaliyetler,
- II. göçler,
- III. insan davranışları

olgularından hangileri tarih biliminin konusu içine girmez?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

ÜNİTE İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

- YAZININ İCADINDAN ÖNCE İNSAN
- KADİM DÜNYADA BİLİMLER
- İLK ÇAĞ'DA GÖÇLER
- DEVLETLER DOĞUYOR
- YAZININ İCADI VE ÖNEMİ
- İLK ÇAĞ MEDENİYETLERİ
- İLK ÇAĞ'IN TÜCCAR KAVİMLERİ
- İLK ÇAĞ'DA HUKUK

KAVRAMLAR

Aristokrasi	Siyasi gücün soylular sınıfının elinde bulunduğu yönetim biçimi.	Monarşi	Ülke yönetiminde tek kişinin söz sahibi olması.	Paleolitik	Eski Taş Çağı	Tapetes	Friglere ait kilimlere verilen isim.
Cumhuriyet	Yöneticinin belli bir süreliğine halk tarafından seçilmesidir.	Nom	Antik Mısır'da şehir devletlerine verilen isim.	Mezolitik	Orta Taş Çağı	Fibula	Friglerin icat ettiği çengelli iğne.
Demokrasi	Halkın egemenliği temelinde dayanan yönetim biçimi.	Oligarşi	Küçük ve ayrıcalıklı bir grubun iktidarda olduğu yönetim şekli.	Neolitik	Yeni Taş Çağı	Bereketli Hilal	Verimli toprakları nedeniyle Mezopotamya'ya verilen isim.
Efsane	Olağanüstü varlıklar, olayları konu edinen hayali hikâye.	Pankuş	Hititlerde meclise verilen isim.	Kalkolitik	Bakır Çağı	Sikke	Madenî para.
Ensi	Sümer şehir devletinde yönetici unvanı.	Polis	Eski Yunan uygarlığında şehir devletlerine verilen isim.	Obsidyen	Doğal yollarla oluşan, volkanik kökenli bir kayadır.	Meşruiyet	Geçerli olma durumu.
İmparatorluk	Çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan devlet biçimi.	Site	İlk çağlarda şehir devletlerine verilen isim.	Mitos	Tarih öncesi olayları anlatan efsaneler.	Lejyon	Eski Romalılarda piyade ve süvarilerden oluşan askeri birlik.
Karum	Asurlar tarafından Anadolu'da kurulmuş ticaret merkezleri.	Tablet	Kilden yapılmış, üzerinde çivi yazısı ile metin yazılı belge.	Höyük	Eski yerleşim yerlerinin zamanla toprakla örtülüp tepe biçimine gelmiş halidir.	Parşömen	Üzerine yazı yazmak için kullanılan özel hazırlanmış hayvan derisi.
Kıyas	Suç işleyen kişinin suça eş değer şekilde cezalandırılması.	Tiranlık	Bir diktatörün başta olduğu yönetim biçimi.	Hiyeroglif	Mısırlılara ait resim yazısı.	Megaron	Erken Tunç Çağı'nda dikdörtgen bir odadan oluşan ev tipi.
Kolonizasyon	İlk çağlarda görülen sömürgecilik faaliyetleri.	Ziggurat	Mezopotamya'da inşa edilen piramitlere benzeyen tapınaklar.	Papirüs	Mısırlıların yazı kâğıdı yapmak için özünden yararlandıkları bitki.	Piktograf	Sümerlerin icat ettiği çivi yazısı (Sembol yazı)

YAZININ İCADINDAN ÖNCE İNSAN

- ➔ Yazının icadından önceki dönemlere **tarih öncesi dönemler** sonrasına ise **tarihi dönemler** denir.
- ➔ Tarih öncesi dönemler isimlendirilirken o dönemde kullanılan araç-gereç ve madenler baz alınmıştır.
- ➔ Tarih Öncesi Devirler; Taş Devri ve Maden Devri olmak üzere ikiye ayrılır.
- ➔ Taş Devri: Eski Taş Devri (Paleolitik), Orta Taş Çağı (Mezolitik), Yeni Taş Çağı (Neolitik)
- ➔ Maden Devri: Bakır Çağı (Kalkolitik), Tun Çağı, Demir Çağı
- ➔ İnsanlık tarihinin en uzun devresini oluşturan Tarih Öncesi Dönem'de insanlar tabiata bağlı bir hayat sürdürdüler.
- ➔ Bu döneme ait insan barınaklarının en tanınmışları; İspanya'daki Altamira, Fransa'daki Lascaux, İstanbul'da Yarımburgaz ve Antalya'daki Karain mağaralarıdır.
- ➔ Tarımın ve hayvancılığın keşfiyle birlikte insanlar avcı-toplayıcı göçebelikten üretime dayalı yerleşik hayata geçmeye başladılar.
- ➔ Yerleşik hayata dair ilk yerleşim merkezleri Anadolu'da bulunan Göbeklitepe (Urfa), Çatalhöyük (Konya) ve Çayönü'dür (Diyarbakır).

YAZININ İCADI VE ÖNEMİ

- ➔ Yazı ilk defa MÖ 3200'lerden itibaren Mezopotamya uygarlıklarından biri olan Sümerler tarafından kullanıldı.
- ➔ Sümer çivi yazısı pek çok kavim tarafından öğrenildi.
- ➔ Mısırlılar hiyeroglif adıyla bilinen, kendilerine özgü resim yazısını kullandılar.
- ➔ Mısır yazısı 24 sessiz harften oluşan Fenike alfabesinin gelişmesine model olmuştur.
- ➔ Mısır yazısı daha sonradan da Sami ve Latin alfabesinin gelişmesini de sağlamıştır.
- ➔ Yazı sayesinde insanoğlu birikimlerini, nesilden nesile sağlıklı bir şekilde aktararak günümüze kadar ulaştırdı.
- ➔ Yazı daha sonralarında ise antlaşmalar, yazışmalar, yasalar, yıllıklar, savaş hikâyeleri biçiminde gelişme gösterdi.

KADİM DÜNYADA BİLİMLER

- ➔ İnsanoğlunun yaşadığı çevreyi tanıma, zamanı algılama, beslenme, barınma, hastalıklardan korunma ve iyileşme ihtiyaçları bilimi doğurmuştur.
- ➔ İlk Çağ'da bu ihtiyaçlara bağlı olarak en fazla gelişen bilimler; astronomi, coğrafya ve tıp olmuştur.

İLK ÇAĞ MEDENİYETLERİ

Çin Uygarlığı

- ➔ Kâğıt, matbaa, pusula, barut ve mürekkebi bularak dünyadaki birçok gelişmeye öncülük etmişlerdir.
- ➔ Ayrıca geleneksel Çin tıbbının tedavi yöntemi olan akupunktur ve masaj günümüzde hâla kullanılmaktadır.

Hint Uygarlığı

- ➔ Matematikte ilk defa "0 (Sıfır)"i buldular.

İran Uygarlığı

- ➔ Persler tarihin en önemli yollarından biri olan Kral Yolu'nu yaptılar.
- ➔ Dünyanın ilk düzenli posta teşkilatını kurdular.

Mezopotamya Uygarlıkları

- ➔ **Sümerler**; "Ziggurat" adı verilen tapınaklar inşa ettiler. Tarihte bilinen ilk yazılı kanunlar Sümerlere aittir.
- ➔ **Babiller**; mimaride gelişmiş, Babil Kulesi ve Babil'in Asma Bahçeleri gibi eserler inşa etmişlerdir.
- ➔ **Asurlular**; Ticaret sayesinde Anadolu'yla yazıyı taşıdılar. Tarihte bilinen ilk kütüphaneyi kurdular.

Anadolu Uygarlıkları

- ➔ **Hititler**; Tarihte ilk meşruti krallık yönetimini kurdular. Pankuş adında bir meclisi vardı.
- ➔ **Lidyalılar**; İnsanlık tarihinde ilk kez madeni parayı (sikke) basmışlardır.
- ➔ **Frigler**; Özellikle tarım alanında ve dokumacılıkta gelişmişlerdir. Tapates adı verilen halı ve kilimleri dokumuşlardır.
- ➔ **Urartular**; Taş işçiliğinde gelişmiştir. Su kanalları, su bentleri ve mezar odaları inşa etmiştir.

Doğu Akdeniz Uygarlıkları

- ➔ **Fenikeliler**; Tarihte kolonicilik hareketini başlatan kavim oldular. Fenike alfabesini oluşturdular.
- ➔ **İbraniler**; Semavi bir din olan Yahudiliğe inandılar. Böylece tarihte tek tanrı inancını benimseyen ilk topluluk oldular.

Mısır Medeniyeti

- ➔ Nil Nehri etrafında ortaya çıkan bir medeniyettir.
- ➔ Mimari, astronomi, matematik ve tıp alanında ilerleşmişlerdir.

Yunan Uygarlığı

- ➔ **Polis** adı verilen şehir devletleri biçiminde yaşadılar.
- ➔ Tarihte ilk **olimpiyatları** düzenlediler.
- ➔ İlk demokrasi uygulamaları görüldü.

1.

İlk Çağ'ın ilk dönemlerine ait hayat tarzı ile ilgili verilen görsel incelendiğinde aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılamaz?

- A) Alet yapma becerileri gelişmiştir.
- B) Avcılık ve toplayıcılık devam etmektedir.
- C) Klan tipi köy yaşamı oluşturulmuştur.
- D) Farklı geçim kaynakları bulunmaktadır.
- E) İnsanlar üretici bir konuma geçmişlerdir.

2. Eski Taş Dönemi'nde insanlar yaşamlarını; doğada hazır buldukları meyveleri, bitkileri, bitki köklerini toplayarak ve çevredeki hayvanları avlayarak sağlamışlardır. Bu dönemde insanlar mağara ve sığınaklarda yaşamış kemik, çakmak taşı ve diğer sert taşları işleyerek alet yapmaya başlamışlardır.

Buna göre insanoğlunun alet yapmaya başlaması aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- A) Doğaya egemen olmaya başladıklarının
- B) Yazıyı kullandıklarının
- C) Teknik konulardan haberdar olduklarının
- D) Üretici toplum durumuna geldiklerinin
- E) Savaşma dürtüsüyle hareket ettiklerinin

3. İlk Çağ'da Mısır'da mimari eserler daha çok taştan yapıldığı hâlde Mezopotamya'da kerpiç ve tuğladan yapılmıştır. Taş, Mezopotamya'da Mısır'a nazaran daha az kullanılmıştır.

Yalnız bu bilgiyle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Mezopotamya taş işçiliği dalında Mısır'ın etkisinde kalmıştır.
- B) Mezopotamya'da sanattan çok bilime önem verilmiştir.
- C) Mezopotamya mimarisinde, dinî duygu ve düşüncelerin etkisi vardır.
- D) Coğrafi durum ve yaşayış şartlarının farklı olması sanatta etkili olmuştur.
- E) Taşın mimaride kullanılması yapıların tarihî açıdan değerlendirilmelerini kolaylaştırmıştır

4. Anadolu'daki ilk büyük siyasi organizasyonu kurmuş olan Hititlerde kral, pankuş denilen asiller meclisince hane-dan üyeleri arasından seçilirdi. Pankuşun kralı ve kraliçeyi yargılayıp cezaya çarptırma yetkileri vardı. Ancak devlet işlerinde son sözü söyleme yetkisinin tanrı tarafından krala verildiği kabul edilirdi. Hitit kralı tanrı adına devleti yönetir, orduya başkomutanlık yapar, kanunları koyar ve başyargıç olarak bu kanunları uygulardı. Hititlerde Tavananna denilen kralın eşi devletler arası antlaşmalara kral ile birlikte imza atmıştır.

Buna göre Hitit yönetim anlayışı ile ilgili hangisi söylenemez?

- A) Meşruyetin kaynağının din olduğu
- B) Kraliçenin ülke yönetiminde söz sahibi olduğu
- C) Meşruti krallık yönetiminin bulunduğu
- D) Güçler ayrılığı ilkesinin kabul edildiği
- E) Diplomaside kral ve ailesinin etkin olduğu

5. İlk Çağ'da madenlerin bulunması, kullanılması ve işlenmesi insanların hayatında önemli gelişmelere neden olmuştur.

Buna göre aşağıdaki ifadelerden hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsanlığın yaşam standardında yükselme olmuştur.
- B) Tarımsal üretim sona ermiştir.
- C) Yerleşik hayata geçiş sınırlanmıştır.
- D) Madenin kullanılmasıyla yazılı dönem başlamıştır.
- E) Ham madde ve pazar arayışı hızlanmıştır.

ÜNİTE

ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA

ORTA ÇAĞ'DA DEVLET VE TOPLUM

ORTA ÇAĞ'DA EKONOMİ

ORTA ÇAĞ'DA ASKERİ ORGANİZASYONLAR

ORTA ÇAĞ'DA HUKUK

KAVRAMLAR

Artı ürün

Üreticinin ihtiyacından fazla ürün elde etmesi

Feodalizm

Orta Çağ Avrupası'nda temel toprak köleliğine dayanan toplum düzeni

Kast sistemi

Hindistan'da görülen sosyal tabakalaşma

Kervansaray/Ribat

Ticaret yolları üzerinde konaklama yeri

Panayır

Sergi özelliği bulunan, geniş çaplı eşya pazarı

Kont/Senyör/Derebey

Orta Çağ Avrupası'nda geniş toprak sahibi olan soylu kişi

Vassal

Feodal sistemde, derebeyine hizmet karşılığında, kendisine toprak ve köylü tahsis edilen kişi.

Magna Carta

Büyük Özgürlük Fermanı'dır. 1215 yılında İngiltere'de Kral John kendi isteğiyle imzalamıştır.

Grejuva (Rum ateşi)

Bizans ordusunun suda bile yanan en etkili silahı

Şato

Çevresi hendeklerle, surlarla ve kulelerle çevrili kral, derebeyi konağı

Dük

Senyöre göre daha az toprağa sahip olan soylu kişi

Enterdi

Orta Çağ Avrupası'nda papanın herhangi bir kişiyi ya da grubu dinden çıkarma yetkisi

Endüljans

Orta Çağ Avrupası'nda bir tür günah çıkarma papanın sattığı af belgesi

Burjuvalar

Ticaretle uğraşan sınıf

Serf

Feodal düzende toprakla birlikte alınıp satılabilen köle konumundaki köylü

Falanks

Genellikle mızrak ve benzeri silahlar kullanan askerlerin kare biçimli savaş düzeni

Patrici/ patrisyen

Antik Roma'daki seçkin ailelerden oluşan grup

Plebler

Patrici sınıfının dışındaki Roma vatandaşlarının tümü

Satraplık

İran medeniyetinde ülke topraklarının ayrıldığı idari birimler

Dogmatizm

Belli konularda ortaya konulan düşüncelerin sorgulanmadan kabul edilmesi

ORTA ÇAĞ'DA DEVLET VE TOPLUM

Orta Çağ'ın Önemli Siyasî Yapıları

Avrupa

- ➔ Batı Roma'nın yıkılmasının ardından;
 - ⇒ Vizigotlar, Galya ve İspanya'yı ele geçirdiler.
 - ⇒ Burgonlar, Ron Vadisi'ne yerleştiler.
 - ⇒ Franklar ve Alamanlar, Galya'nın kuzeydoğusunu paylaştılar.
 - ⇒ Vandallar, Orta ve Batı Akdeniz'e hâkim oldular.

Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu

- ➔ Orta Çağ'da; Anadolu, Balkanlar, Mısır, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika coğrafyasına hâkim oldular.

Sasani İmparatorluğu

- ➔ Kafkasya, Mezopotamya ve İran'a hükmettiler.

Orta Asya

- ➔ Büyük Hun Devleti'nin dağılmasından sonra bu kıtada üstünlük Çinlilere geçti.
- ➔ Orta Asya'da ortaya çıkan boşluğu bir müddet sonra Avar İmparatorluğu doldurdu.
- ➔ Hunların bir bölümü Maveraünnehir bölgesinde Akhunlar (Eftalitler) adıyla yeni bir devlet kurdular.

Siyasî Yapıların Mesruiyet Kaynağı

- ➔ Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da kurulan devletlerde mesruiyetlerin kaynağı genellikle dine dayandırılmıştır.
- ➔ İktidarı ele geçiren yöneticiler, kendilerini tanrının yeryüzündeki temsilcileri olduğunu ifade etmişlerdir.
- ➔ Avrupa'da German, Frank krallıkları, Asya'da Sasaniler, Emeviler, Çin ve ilk Türk devletleri mesruiyetin kaynağını dine dayandırmışlardır.

Siyasî Yapıların Maddî Kaynakları

Coğrafi Yapı, Hayat Ve Geçim Tarzı

- ➔ İklim, toprakların verimliliği, limanlara ve ticaret yolu güzergâhlarına sahip devletler bu dönemde dünya tarine yön vermişlerdir.
- ➔ Örneğin dağlar ile deniz arasında sıkışmış bir kıyı kenti olan Venedik deniz ticaretine yöneldiler.

Soy Dayanışması

- ➔ Emevilerden itibaren halifelik saltanata dönüşürken devlet yönetiminde soy dayanışması ön plana çıktı.
- ➔ Bu dönemde devlet görevleri Emevi soyundan gelenlere verildi.
- ➔ Avrupa'da yönetime hâkim olan hanedanlar kendi soyundan gelen insanların dışındakilerini kendisiyle eşit tutmadılar.

Silahlı Güç

- ➔ Orta Çağ'da kurulan devletler siyasi güçlerini sadece ekonomik faaliyetlerle değil güçlü ordular kurarak da sağlamıştır.
- ➔ Moğol ordusu Orta Çağ'ın en korkulan askeri güçlerinden biri olmuştur.
- ➔ Orta Çağ'da korku salan bir diğer askeri güç ise Vikinglerdi.
- ➔ Vikinglerin en güçlü silahı hızlı manevra yeteneğine sahip olan gemileriydi.

Güç Paylaşımı ve Yönetim Organizasyonu

- ➔ Orta Çağ Avrupası'na damgasını vuran siyasi yapıyı "feodalizm" olmuştur.
- ➔ Orta Çağ'da Avrupa dışında ise farklı uygulamalar vardı.
- ➔ İran ve Asya ülkelerinin pek çoğunda merkezi mutlak yönetimler hüküm sürüyordu.
- ➔ Kök Türk ve Uygur gibi ilk Türk devletlerinde ülkenin tek hakimi kağandı.

ORTA ÇAĞ'DA EKONOMİ

Tarım

- ➔ Üreticinin ihtiyacının üzerinde ürettiği ürüne genel olarak **artı ürün** denilmiştir.
- ➔ Artı ürünün doğuşuyla birlikte kendiliğinden ortaya çıkan iş bölümü toplumsal tabakalaşmanın da kaynağını oluşturdu.
- ➔ Art ürün siyasi anlamda da önemli değişiklikler getirdi.
- ➔ Doğu ülkelerinde toprakların tanrı adına hükümdarlar tarafından tasarruf edilmesi monarşileri daha da güçlendirdi.
- ➔ Avrupa'da ise feodalitenin bir sonucu olan derebeylikler ortaya çıktı.

- ➔ Feodalite, Avrupa'da toplumu; asiller, rahipler, burjuvalar ve köylüler şeklinde sınıflara ayırdı.
- ➔ Toprak mülkiyeti Hindistan'da ise kast sistemini doğurdu.
- ➔ Bu sınıflar sırasıyla şunlardır:
 - ⇒ Brahmanlar (din adamları ve bilginler)
 - ⇒ Kşatriyalar (prensler ve askerler)
 - ⇒ Vaisyalar - Vikyalar (çalışanlar)
 - ⇒ Sudralar (işçiler ve köleler)

1. Aşağıdaki gelişmelerden hangisi bazı tarihçiler tarafından Orta Çağ'ın başlangıcı olarak kabul edilmiştir?

- A) Yazının icat edilmesi
- B) İstanbul'un fethi
- C) Haçlı Seferleri
- D) Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılması
- E) Magna Carta'nın imzalanması

2. Tarımla geçinen toplumlarda kuraklık, beraberinde kıtlığı getirdiği için önemli bir sorun olmuştur. Bu bölgelerde "artı ürün" üretmek ve bunları depolamak son derece önemlidir.

Buna göre artı ürünün aşağıdakilerin hangisinde daha yoğun olarak görüldüğü söylenebilir?

- A) Yer şekillerinin dağlık olduğu bölgelerde
- B) Doğal besin kaynaklarının bol olduğu yerlerde
- C) Yağışın yetersiz olduğu yerlerde
- D) Ticaret yolları üzerindeki bölgelerde
- E) Şehir merkezlerinde

3. Sasani İmparatorluğu'nda görülen;

- I. satrapların hem siyasi hem askeri görevlerinin olması,
- II. ülkenin eyaletlere ayrılıp, başına merkezden vali tayin edilmesi,
- III. her eyaletin vergi ödemek zorunda olması

uygulamalarından hangileri merkezi otoritenin güçlü olduğunu gösterir?

- A) Yalnız II
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

4.

Sasani Devleti'nin hâkimiyet alanının gösterildiği bu haritaya göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Kafkasya, Mezopotamya ve Orta Asya'ya kadar sınırları genişlemiştir.
- B) Sasaniler güçlü bir devlet geleneğine sahiptir.
- C) Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlamaktadır.
- D) Ticari yollar üzerinde kurulmuştur.
- E) Sasani İmparatorluğu'nun yönetim şekli monarşidir.

5. Hindistan'daki kast sistemi ile ilgili;

- I. sınıflar arası geçişin kesinlikle olmaması,
- II. kan yoluyla babadan oğula geçmesi,
- III. kastlar arası evliliğe izin verilmesi

özelliklerinden hangilerinin doğru olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

6. Aşağıdakilerden hangisi feodalitenin özellikleri arasında yer almaz?

- A) Toplumun en alt katmanını köylüler oluşturdu.
- B) Toprakların tamamının mülkiyeti krala aitti.
- C) Siyasi yönetim organizasyonunun en tepesinde yetkileri sınırlı kral oturdu.
- D) Feodalitede koruma altına girene vassal denirdi.
- E) Feodalitenin güçlü kurumlarından biri de kilisedi.

ÜNİTE İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI

TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

İÇ ASYA'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE GÜÇ VE YÖNETİM YAPISI

İÇ ASYA'DA HAYAT

TÜRK GÖÇLERİ

DiĞER TÜRK TOPLULUKLARI

ORDU - MİLLET: TÜRKLER

KAVİMLER GÖÇÜ VE AVRUPA HUN DEVLETİ

TÜRKLER VE KOMŞULARI

KAVRAMLAR

İl	İlk Türklerde devlete verilen isim.	Kut	Kağana devleti yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılması.	Avrasya	Avrupa ile Asya kıtasını kapsayan coğrafi bölge.	Onlu Teşkilat	Meta Han'ın onlu sistem göre oluşturduğu düzenli ordu.	Ülüş	Türklerde ülkenin haneler arasında paylaştırılması.
Töre	İlk Türklerde sözlü hukuk kuralları.	Oğuş	İlk Türklerde aile.	Urug	İlk Türklerde aileler birliği.	Kurultay/Toy	Devlet işlerinin görüşüldüğü meclis.	Toygun	Kurultay üyelerine verilen isim.
Hatun	Türk devletlerinde hükümdar eşi.	Ayguç	Hükümdar olmadığında kurultaya başkanlık eder.	Ayukya	Hükümet.	Buyruk	Hükümet üyeleri/bakanlar.	Şan-yü	Büyüklik ve genişlik anlamına gelen hükümdar unvanı.
İlteriş	Devleti derleyip toplayan anlamına gelen hükümdar unvanı.	Cihanşümul	Bütün dünya	Üzengi	At üzerinde dengeli durumu sağlayan demirden alet.	Satır	İlk Türklerde diske benzeyen gümüş para.	Yabgu/şad	Hükümdar kardeş ve erkek çocuklarına verilen unvan.
Sü	Ordu	Subaşı	Ordu komutanı. Bugünkü genelkurmay başkanı	Aşına	Kök Türklerin soyu. Efsaneye göre dişi kurt.	Böz/ Kuanpoyu	Uygurlarda para yerine kullanılan mühürlü kumaş.	Çav	Uygurlarda kullandığı kâğıt paralar.

TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

- **Türk adının anlamı:** Miğfer, türemek, olgunluk çağı, töreli, güç, kuvvet, nizam bilen.
- **Türklerin ana yurdu:** Doğuda Kingan Dağları batıda Hazar Denizi, kuzeyde Sibiryaya, güneyde ise Hindikuş ve Karanlık Dağları ile çevrili Orta Asya'dır.

Orta Asya Kültür Bölgeleri

- **Anav (MÖ 4000-MÖ 1000):** Orta Asya'daki en eski kültür merkezidir.

- **Afanesyevo (MÖ 2500-MÖ 1700):** Türk izlerine rastlanan ilk Orta Asya kültür merkezidir.
- **Andronova (MÖ 1700-MÖ 1200):** Afanesyevo kültürünün daha geniş alana yayılmış ve daha gelişmiş biçimidir.
- **Karasuk (MÖ 1200-MÖ 700):** Orta Asya'da ilk kez demirden yapılmış araç-gereçlere bu kültürde rastlanmıştır.
- **Tagar (MÖ 1700-MÖ 300):** En gelişmiş Orta Asya kültür merkezidir.

İÇ ASYA'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ

Asya (Büyük) Hun Devleti (MÖ 220 - MS 216)

- Tarihte bilinen ilk teşkilatlı Türk devletidir.
- **Ötüken** merkezli olarak kurulmuştur.
- Bilinen ilk hükümdarı **Teoman (Tuman)**'dir.
- En parlak dönemi **Mate Han** zamanıdır.
- **Mete Han**'dan sonra Asya Hun Devleti eski gücünü koruyamadı.
- Çinliler ile yaptığı savaşlar sonrası Batı ve Doğu Hun olmak üzere iki kısma ayrıldı.

I. Kök Türk Devleti (552 - 630)

- Tarihte Türk ismiyle kurulan ilk Türk devletidir.
- **Bumin Kağan** liderliğinde **Ötüken** merkezli kurulmuştur.
- En parlak dönemini **Mukan Kağan** zamanında yaşadı.
- **Mukan Kağan**'dan sonra yaşanan iç karışıklıklar sonucu devlet Doğu ve Batı Kök Türk olarak ikiye ayrıldı.

II. Kök Türk (Kutluk) Devleti (682 - 742)

- **Kutluk Kağan** liderliğinde **Ötüken** merkezli kuruldu.

- **Kapkan Kağan** Dönemi'nde Türk birliği büyük ölçüde sağlandı.
- En parlak dönemini **Bilge Kağan** zamanında yaşadı.
- **Bige Kağan**'dan sonra ülkede iç karışıklıklar çıktı.
- **Karluklar**, **Basmiller** ve **Uygurların** ortak saldırısı sonucunda yıkıldı.

Uygur Devleti (744 - 840)

- **Kutluk Bilge Kül Kağan** liderliğinde **Ordubalık (Karabalgasun)** merkezli kuruldu.
- En parlak dönemi **Moyen-Çur** zamanında yaşamıştır.
- **Böğü Kağan** Dönemi'nde **Mani dini** devletin resmi dini hâline getirildi.
- **Mani dininin** etkisiyle göçebe yaşamı bırakarak yerleşik hayata geçen ilk Türk devleti oldular.
- **Uygur Devleti** yıkılma sürecine girmiştir.
- 840'ta **Kırgızlar**, **Uygur Devleti**'ne son vermiştir.

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE GÜÇ VE YÖNETİM YAPISI

Gücün Mesruiyet Kaynağı

- İlk Türk devletlerinde kağanlara **Gök Tanrı** tarafından verildiğine inanılan yönetim yetkisine **kut** denirdi.
- **Kut** sahibi olan hükümdar **Tanrıdan** aldığı iktidar gücüyle ülke içinde mesruiyetini sağlamlaştırmıştır.

Gücün Maddî Kaynakları

- Orta Asya **coğrafyasında** yaşayan Türkler güçlü ve dayanıklı oldular.
- **Konar-göçer** yaşam Türklerin savaş kabiliyetini geliştirdi.
- İlk Türk devletlerinin kurulup güçlenmesinde **soy dayanışmasının** önemli bir etkisi oldu.
- Kurdukları **güçlü ordular** sayesinde geniş topraklara hakim oldular.

Güç Paylaşımı ve Yönetim Organizasyonu

- **Kurultay:** Devlet işlerinin görüşüldüğü meclistir.
- Kurultay üyelerine **toygun** adı verildi.
- **Ayuki (hükümet):** Kurultay kararlarının uygulardı.
- **Buyruk:** Hükümet üyeleri
- **İkili Teşkilat:** Ülkenin doğu ve batı şeklinde yönetilmesidir.
- Bu sistemde hükümdar doğuyu yönetir **yabgu** unvanlı kardeşi ise batı kanadını yönetir.
- **Ülüş:** Ülkenin hanedan üyelerince paylaşılması.

Türklerde Töre

- İlk Türk devletlerinde, sözlü hukuk kurallarına **töre** denir.
- Törenin oluşumunda; **kut** anlayışı, kağanlar tarafından konulan kurallar, kurultayda alınan kararlar ve kağanın iradesiyle toplum içinde yavaş yavaş oluşan gelenekler etkili oldu.

1.

Türklerin ana yurdu olan Orta Asya'nın gösterildiği haritaya göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Etrafı dağlarla çevrilidir.
- B) Denizlere kapalı bir bölgedir.
- C) Karasal iklime sahiptir.
- D) Çin ve Hindistan ile sınır komşusudur.
- E) Verimli topraklar nedeniyle sürekli istilaya uğramıştır.

2. Türklerde devleti yönetme yetkisinin kağana, Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılırdı.

Bu durum aşağıdakilerden hangisini kanıtlar niteliktedir?

- A) Kut anlayışından vazgeçildiğini
- B) Veraset sisteminin değiştirildiğini
- C) Siyasi gücün meşruiyet kaynağının ilahi olduğunu
- D) Laik bir yönetim anlayışının bulunduğunu
- E) Ruhban sınıfının yönetime geldiğini

3. İlk Türk devletlerinde hükümdar öldükten sonra hanedan üyelerinin taht üzerinde hak iddia etmelerine;

- I. kut anlayışının bulunması,
- II. devletin boyların birleşmesiyle kurulması,
- III. ülkenin hanedan üyelerinin ortak malı sayılması

durumlarından hangilerinin neden olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

4. Türk topluluklarına ait ilk kültür izleri, geniş bozkırlara sahip Avrasya'da görülmüştür. Bu nedenle İslamiyet öncesi Türk tarihi; başta Orta Asya olmak üzere Kafkaslar, Karadeniz'in kuzeyi ve Macaristan Ovası'nı içine alır. Bundan dolayı Türklerin en eski yurtlarının neresi olduğu konusunda değişik görüşler ortaya atılmıştır.

Bu durum aşağıdakilerden hangisi ile açıklanabilir?

- A) İhtiyaçların insanlığı bilimsel çalışmalara yönlendirmesiyle
- B) Orta Asya'da etnik yapının farklı olmasıyla
- C) Türklerin yerleşik hayata geçmesiyle
- D) Türklerin geniş bir coğrafyaya yayılmasıyla
- E) Sosyoekonomik yapının zayıf olmasıyla

5. Türklerin Orta Asya'dan farklı dönemlerde göç etmelerinde aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenemez?

- A) Yeni yurtlar elde etme arzusu
- B) Dinî inanışlarını yayma isteği
- C) Boylar arası siyasi mücadeleler
- D) Bağımsız yaşama isteği
- E) Dış baskılar

6. Siyasal anlamda olmasa da Türk adı, bugünkü şekliyle ilk kez MÖ 318 yılında Çinlilerle yapılan antlaşmada yer almıştır.

Sadece bu bilgiye göre Türkler ile ilgili;

- I. kendi tarihlerini sadece Çin kaynaklarından öğrendikleri,
- II. Çinlilerle siyasi ilişkiler kurdukları,
- III. göçebe yaşam sürdürdükleri

durumlarından hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

ÜNİTE İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU

İSLAMİYET'İN DOĞUŞU SIRASINDA ARAP YARIMADASI

HZ. MUHAMMED VE İSLAMİYET

DÖRT HALİFE DÖNEMİ (632-661)

HALİFELİK SALTANATA DÖNÜŞÜYOR

MISIR'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ

ABBASİLER (750-1258)

İSLAM MEDENİYETİNDE İLİM VE SANAT HAYATI

KAVRAMLAR

Dâru'n-Nedve	Mekke'nin siyasi, askerî, sosyal ve ekonomik meselelerinin görüşüp karara bağlandığı meclis	Bedevi	Çöllerde göçebe bir hayat süren Arap toplumu
Avasım	Abbasiler zamanında Bizans sınırında kurulan şehirler	Hadari	Köy ve şehirlerde yerleşik bir yaşam süren Arap toplumu
Beytü'l-mal	Devlet hazinesi	Seyyid/şeyh	Kabilenin başında bulunan kabile büyüğü
Ekol	Bir bilim ve sanat kolunda ayrı nitelik ve özellikleri bulunan yöntem (metot) veya akım	Zimmî	İslam devletinin egemenliğini kabul eden gayrimüslim kişiler
İhtida	Başka bir dinden çıkıp Müslüman olma	Hadim-ül-Haremeyn	Mekke ve Medine'nin Hizmetkarı demektir
Mevali	Azad edilmiş köle anlamına gelen tabir	Küttab	Dört Halife Dönemi'nde ilköğretim seviyesinde eğitim kurumları
Beytü'l-hikme	Abbasiler zamanında kurulan bir tercüme evi ve kütüphane	Mescid-i Nebevi	Hz. Peygamber'in gündelik hayatını ve faaliyetlerini sürdürdüğü mescit
Müstensih	Yazılan kitapları çoğaltan	Suffe	Mescid-i Nebevi'de eğitim ve öğretim faaliyetleri için ayrılan kısım
Sâhib-ü Beytü'l-Hikme	Beytü'l-Hikme'den sorumlu müdür	Tefekkür	Allah'ı düşünmek, O'nun yarattığı varlıklardan, kainattaki eşsiz düzenden ders çıkarmak
Ficâr Savaşları	Haram aylarında yapılan kabile savaşları	Ravza-i Mutahhara	Hz. Muhammed'in kabri
Bi'at	Peygamber'e bağlılık sözü verme, bağlılık yemini yapmak	Tevaif-i Mülük	Endülüs Emevi Devleti'nin parçalanmasıyla birlikte İspanya topraklarında kurulan beyliklerin genel adı
Akabe Biatları	Hz. Muhammed ile Medineliler arasında yapılan sözleşme	Maristan	Tolunoğullarının Mısır'da kurduğu hastaneler

İSLAMİYET'İN DOĞUŞU SIRASINDA ARAP YARIMADASI

- Siyasi birlik yoktur.
- Kabilecilik anlayışı hakimdir.
- Toplum; hürler, mevaliler ve köleler olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır.
- Kadınların hiçbir hakkı yoktur.
- Kan davaları yaygındır.
- Putperestlik inancı hâkimdir.
- Geçim kaynağı hayvancılık ve ticarettir.

HZ. MUHAMMED VE İSLAMİYET

- 610 yılında peygamberlik görevi başlayan Hz. Muhammed'in aynı zamanda İslamiyet'i yayma mücadelesi de başlamış oldu.
- Mekke'de Müslümanlara yönelik şiddet ve işkenceler artınca Medine'ye hicret edildi.
- Medine'de İslam devleti kuruldu.
- **Medine Sözleşmesi** İslam devletinin ilk anayasası oldu.
- Mekkeli müşriklere karşı Bedir, Uhud ve Hendek savaşları yapıldı.
- Hudeybiye Antlaşması ile müşrikler Müslümanların varlığını resmen tanıdı.
- Bu dönemde ayrıca Hayber ve Mekke fethedildi.
- Huneyn ve Tebuk seferleri düzenlendi.
- İlk Müslüman-Bizans savaşı olan Mute Seferi düzenlendi.

DÖRT HALİFE DÖNEMİ (632-661)

Hz. Ebu bekir (632-634)

- İslam'dan dönenlere karşı **Ridde Savaşları** yapıldı.
- Ülkede bozulan dirlik ve düzeni yeniden sağlandı.
- Yalancı peygamberleri ortadan kaldırdı.
- Kur'an kitap hâline getirildi.
- **Ecnadeyn Savaşıyla** Suriye'nin kapıları Müslümanlara açıldı.
- İslam orduları ilk defa Arap Yarımadası dışında fetihlere başladı.

Hz. Ömer (634-644)

- **Yermük Savaşı** ile Suriye ve Filistin fethedildi.
- Kudüs savaşımlardan teslim alındı.
- **Kâdisiye ve Nihâvend** savaşlarıyla İran fethedilerek Sasaniler Devleti'ne son verildi.
- Müslümanlar Horasan'a kadar olan bölgeyi fethederek Türklerle komşu oldu.
- Mısır, İskenderiye ve Libya'ya kadar uzanan topraklar ele geçirildi.
- Kahire yakınlarında **Fustat** adı verilen ordugâh şehir kuruldu.
- Ülkeler idari illere ayrıldı ve bu illere valiler tayin edildi.
- Hicri takvim düzenlendi.
- **Beyt'ül Mal** (devlet hazinesi) kuruldu.
- Gayrimüslimlere **cizye vergisi** getirildi.
- **Divan** kuruldu.
- Adalet teşkilatı kurularak mahkemelere kadılar tayin edildi.
- Askeri ikta sistemi oluşturuldu.
- Askeri posta teşkilatı kuruldu.

Hz. Osman (644-656)

- Horosan, Azerbaycan ve Gürcistan fethedildi.
- Türklerle Müslümanlar arasında ilk mücadeleler yaşandı.
- Kuzeyde sınırları Kafkaslara kadar genişleyerek Hazarlarla komşu olundu.
- Libya ve Tunus fethedildi.
- İlk İslam donanması kuruldu ve Kıbrıs ve Rodos fethedildi.
- Bizans'a karşı **Zatü's Savari** denilen ilk deniz zaferi elde edildi.
- Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak önemli İslam merkezlerine gönderildi.
- Hz. Osman'ın şehit edilmesiyle Müslüman toplum içerisinde ilk ayrılıklar başladı.

Hz. Ali (656-661)

- Dönem iç karışıklıklarla geçtiği için fetih hareketleri durdu.
- Hz. Ayşe ve taraftarlarına karşı **Cemel Savaşı** (Deve Olayı) yapıldı.
- Halifeliğini ilan eden Şam valisi Muaviye'ye karşı **Siffin Savaşı** yapıldı.
- Sonuçsuz kalan savaşın ardından halifenin belirlenmesi için **Hakem Olayı**na gidildi.
- Halifelik sorunu çözülemedi.
- Müslümanlar; **Emeviler** (Muaviye'den yana olanlar), **Şiiler** (Hz. Ali'den yana olanlar) ve **Hariciler** (Her iki tarafa da karşı olanlar) olmak üzere üç gruba ayrıldılar.
- Hz. Ali Hariciler tarafından şehit edildi ve Dört Halife Dönemi sona erdi.

1. Kâbe, İslam inancına göre ilk peygamber Hz. Adem tarafından, Allah'ın emriyle inşa edilmiştir. Nuh Tufanı'nda tahrip olan Kâbe'yi Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail onararak bugünkü yapısına uygun hale getirmişlerdir. Kâbe; Mekkelilerin komşu bölgelerle yapmış oldukları ticaret sonucu, bu bölgelerden getirdikleri putlarla doldurulmuş, hem inanç hem de ekonomik cazibesini Cahiliye Dönemi'nde de korumuştur.

Buna göre Mekke'nin önemli bir şehir olmasında;

I. dini,

II. siyasi,

III. ticari

özelliklerinden hangileri etkili olmuştur?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

2. **Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet'in doğuşu sırasında Avrupa'nın içinde bulunduğu bir durum değildir?**

- A) Feodalite denilen siyasi rejim hüküm sürmekteydi.
B) Skolâstik düşünce hakimdi.
C) Toplum sosyal sınıflara ayrılmıştı.
D) Hristiyanlığın Protestanlık mezhebi hâkimdi.
E) Kilise bilimsel gelişmelerin önünde en büyük engeldi.

3. **Arap Yarımadası'nın coğrafi yapısı ve iklimi göz önüne alındığında Arap Yarımadası'nda;**

I. dini yapılar,

II. kervan ticareti,

III. siyasi anlayışı

durumlarından hangilerinin İslamiyet'in gelmesiyle değişmesi beklenemez?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

4. İslam'ın yayılışını engelleyemeyen müşrikler, Müslümanlar ile görüşmeyi, ticaret yapmayı yasakladılar. Bunu bir sözleşme hâline getirip Kâbe duvarına astılar. Böylece Müslümanlara boykot uygulaması başladı. Bu kuşatma üç yıl sürdü. Fakat müşrikler istedikleri gibi bir sonuç elde edemediler ve sonunda boykot kalktı.

Aşağıdakilerden hangisi boykotun kalkmasının nedeni olarak gösterilebilir?

- A) Müşrikler arasında anlaşmazlık çıkması
B) İslam sınırlarının Arap Yarımadası'nın dışına ulaşması
C) Boykottan sonra baskıların sona ermesi
D) Müslümanların inançlarından vazgeçmemesi
E) Boykotun kalkması için savaşlar yapılması

5. **İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası'nda;**

I. Mekke'nin ticari bir merkez olması,

II. kabileler arası savaşların yapılması,

III. kan davalarının yaygın olması

durumlarından hangileri siyasi birliğin olmadığına göstergesidir?

- A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

6. **Dört Halife Dönemi'nde yaşanan;**

I. devlet işlerinde halifeye yardım amacıyla divan teşkilatının kurulması,

II. vergi gelirlerinin artması,

III. Müslüman olmayanların sayısında artışların olması

gelişmelerinden hangilerinin sınırların genişlediğine kanıt olarak gösterilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

ÜNİTE

TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ

İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ

TÜRK VE İSLAM TARİHİNDE OĞUZ TÜRKLERİ

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİNDE YÖNETİM VE TOPLUM YAPISI

BÜYÜK SELÇUKLU KÜLTÜR MEDENİYETİ

KAVRAMLAR

Atabey

Selçuklularda, şehzadeleri eğiten tecrübeli devlet adamları

Emir-i Dad

Selçuklularda örfi hukukun başındaki görevli

Kadi'ül kudat

Selçuklularda şeri hukukun başındaki görevli

Melik

Selçuklularda hanedana mensup olup sultan olmayan kişiler

Siyasetname

Devlet adamlarına yöneticilik sanatına ilişkin bilgiler veren eserler

Menşur

Hükümdarların meşruyetlerinin halife tarafından tanındığını gösteren yazılı belge

Hilat

Hükümdarlık alameti olup hükümdara halife tarafından gönderilen giysiler

Meclis-i Âli

Karahanlılarda devlet işlerinin görüşüldüğü divandır.

Divan-ı Vezaret

Gaznelilerde devlet işlerinin görüşüldüğü divan

Şad

Karahanlılarda hükümdar unvanı

Yuğruş

Karahanlılarda vezirlerin kullandığı unvan

Hâce

Gaznelilerde vezirlerin kullandığı unvan

Tıraz

Hükümdarların kendi ad ve lakaplarının yazılı olduğu süslemeli özel giysi

Hâcibül-hüccâb

Selçuklularda saray teşkilatında çalışanların başında olan ve onları denetleyen saray görevlisi

Arrade

Kuşatmalarda hafif taşlar atan silah

Küfi

Hat sanatında kullanılan düz ve köşeli yazı çeşidi

Sülüs

Arap alfabesiyle kalınca yazılan bir tür süslü yazı

Hankâh

Büyük tekke, merkez dergâh, tarikatlarda pir makamı

Tevki/tuğra

Hükümdarların yazılı belgelerine resmîlik kazandırmak için kullanılan mühür

Emir-i candar

Selçuklularda sultanın ve sarayın korumasından sorumlu saray görevlisi

TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ

Türklerin Müslüman Olmalarını Kolaylaştıran Nedenler

- Türkler arasında tek tanrı inancının yaygın olması
- İslamiyet'teki ahlak anlayışı ile Türklerin ahlak anlayışının birbirine benzemesi
- Ahiret, kurban, cennet ve cehennem gibi kavramların Türk inancında var olması
- Türklerin, İslamiyet'teki hoşgörü anlayışından etkilenmesi

İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ

Karahanlı Devleti (840-1212)

- Karluk, Yağma, Çiğil ve Tuhsi boyları tarafından kuruldu.
- Bilinen ilk hükümdarları Bilgili Kül Kadir Han'dır.
- Orta Asya'da kurulan ilk Türk İslam devletidir.
- En parlak dönemleri Yusuf Kadir Han devridir.
- Varlığına Karahitaylar ve Harzemşahlar son vermiştir.

Gazneli Devleti (963-1187)

- Alp Tekin tarafından kurulmuştur.
- Gazneli Mahmut, Hindistan üzerine on yedi sefer düzenledi.
- Dandanakan Savaşıyla yıkılma sürecine girdi.
- Afgan asıllı Gurlar tarafından varlığına son verildi.

İslamiyet Sonrası Dönemde Türk Devlet Yapısı Ve Toplumsal Hayat

- Türkler İslamiyet'le birlikte birtakım değişimler yaşadı.
- İl olarak adlandırdığı devlet, mülk adıyla anılmaya başlandı.
- Hâkimiyet düşüncesi, cihat anlayışı şeklinde devam etti.
- Hükümdarlar halifeye hükümdarlıklarını menşur adlı bir belgeyle onaylattı.

- Hükümdarlar hem halife hem de kendi adlarına hutbe okuttular.

Türk İslam Dünyasında İlk Edebi Eserler

Kutaadgu Bilig

- Yusuf Has Hacip tarafından yazılmıştır.
- Türklerin İslami dönemdeki ilk edebi ürünüdür.
- İlk siyasetname özelliği taşımaktadır.

Divânü Lügati't-Türk

- Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmıştır.
- Türk tarihinin ilk sözlüğüdür.

Divân-ı Hikmet

- Hoca Ahmet Yesevi tarafından yazılmıştır.
- Türk tasavvuf tarihinin ilk edebi eseridir.

Atebetü'l-Hakayık

- Edip Ahmet Yükeki tarafından yazılmıştır.
- Eserde çeşitli ahlaki öğütler yer almıştır.

TÜRK VE İSLAM TARİHİNDE OĞUZ TÜRKLERİ

Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)

Devletin Kuruluşu

- Oğuzların Üçok kolunun, Kınık boyuna mensuptur.
- Selçuk Bey'in ölümünden sonra yerine oğlu Arslan Yabgu geçti.
- Tuğrul Bey Dönemi'nde devlet haline geldiler.
- Dandanakan Savaşıyla resmen devlet oldular.

Tuğrul Bey Dönemi (1040-1063)

- İlk Selçuklu-Bizans savaşı Pasinler Savaşı'dır (1048).
- Büveyhoğulları hâkimiyetine son verilerek halife himaye altına alındı.
- Abbasi halifesi bu başarısı üzerine Tuğrul Bey'e "Doğunun ve Batının Sultanı" unvanını verdi (1058).

Alp Arslan Dönemi (1063-1072)

- Revan ve Kars civarındaki Ani Kalesi'ni fethetti (1064).
- Bizans'la yapılan Malazgirt Savaşı'nı Selçuklular kazandı (1071).
- Malazgirt Zaferiyle Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı.
- Alp Arslan, "Toprak, fethedenin malıdır." sözüyle komutan ve beyleri Anadolu'ya akınlar düzenlemeleri için teşvik etti.
- Abbasi halifesi, Sultan Alp Arslan'a "İslam Ülkelerinin Sultanı" unvanını verdi.

1. Büyük Selçuklu Devleti'nde "ülke hanedanın ortak malıdır" anlayışı olduğundan, şehzadeleri eyaletlere yönetici atamışlar ve "atabey" adı verilen bilgili, güvenilir ve tecrübeli kişileri de şehzadeleri eğitmeleri için yanlarına vermişlerdir.

Büyük Selçukluların bu uygulama ile aşağıdakilerden hangisini amaçladıkları savunulabilir?

- A) İç isyanları engelleme
B) Sınırları koruma
C) Şehzadelere devlet idaresinde tecrübe kazandırma
D) Atabeyliklerin kurulmasını sağlama
E) Taht kavgalarını sona erdirmeye

2. Karahanlı Devleti İslamiyet'i kabul etmelerine rağmen diğer uluslar gibi Araplaşmamış ve Türklük özelliklerini korumuştur. Ayrıca diğer Müslüman Türk devletleri gibi Arapça ve Farsçayı değil Türkçeyi resmi dil olarak kabul etmişlerdir.

Bu özelliklerini korumalarında;

- I. kuruldukları bölgede halkın çoğunluğunun Türk olması,
II. ulusçu düşüncelerinin güçlü olması,
III. İslam inancının yeterince benimsenmemesi

durumlardan hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

3. Aşağıdakilerden hangisi Türklerin Müslüman olmaları sonrasında devlet ve toplum hayatında meydana gelen değişimler arasında gösterilemez?

- A) Hükümdarların halife ve kendi adına hutbe okutmaları
B) Örfi hukuk kurallarının yanında şeri hukuk kurallarının yer alması
C) Fetihlerde gaza ve cihat anlayışının hâkim olması
D) Hükümdarların emir ve sultan gibi İslami unvanlar kullanmaları
E) "Ülke hanedanın ortak malıdır." anlayışının uygulanması

4. Karahanlıların aşağıdaki özelliklerinden hangisinin "sosyal devlet" anlayışı ile ilgisi olduğu söylenemez?

- A) Hastaneler yaptırmaları
B) Aşevi kurmaları
C) İkili teşkilatı uygulamaları
D) Burslu eğitim vermeleri
E) İmaretler yapmaları

5. Türklerin İslamiyet'i kabul etme süreciyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Türklerle Müslümanlar arasında ilk mücadeleler Hz. Osman zamanında başlamıştır.
B) Türkler İslamiyet'i aşamalı bir şekilde kabul etmişlerdir.
C) Hz. Ömer Dönemi'nde İslamiyet'i kitleler halinde kabul etmişlerdir.
D) Talas Savaşı'yla Türklerin İslamiyet'e geçişi hız kazanmıştır.
E) Emevilerin mevali politikası Türklerin İslamiyet'e geçme sürecini yavaşlatmıştır.

6. Aşağıdakilerden hangisi Türklerin İslam dünyasına yaptığı hizmetler arasında gösterilemez?

- A) İslam dünyasını Bizans tehlikesinden korumuşlardır.
B) İslam dünyasında mezhep birliğini sağlamışlardır.
C) İslam kültürünü geliştirerek Batı'ya tanıtmışlardır.
D) İslamiyet'in bir dünya dini olmasına katkıda bulunmuşlardır.
E) İslam dünyasına önemli devlet, bilim ve sanat adamları kazandırmışlardır.

7. İslamiyet'i kabul eden ilk Türk toplulukları aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak bir arada verilmiştir?

- A) Oğuzlar, Karluklar, Bulgarlar, Türgişler
B) Yağma, Karluk, Çiğil, Tuhsi
C) Avarlar, Karluk, Çiğil, Yağma
D) Tuhsi, Bulgarlar, Yağma, Türgişler
E) Peçenekler, Karluklar, Tuhsi, Oğuzlar

ÜNİTE

YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ

ANADOLU'YA TÜRK GÖÇLERİ

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞME SÜRECİ

HAÇLI SEFERLERİ VE SONUÇLARI

KAVRAMLAR

Cihat	Kluni Tarikatı	Senyör	Ahilik	Darüşşifa
İslam uğruna savaşma	X. yüzyılda Fransa'da kurulmuş Hristiyan bir tarikat olup Haçlı Seferleri'nin yapılmasında etkili olmuştur.	Orta Çağ Avrupası'nda geniş toprakları olan derebeyi	İyi ahlakın, doğruluğun, kardeşliğin, yardımseverlik gibi güzel meziyetlerin birleştiği sosyoekonomik düzen	Hastane
Kümbet	Şövalye	Bektaşilik	Gaza	Mevlevilik
Çokgen gövdeli, içten kubbe, dıştan konik ya da piramidal çatı ile örtülü anıt mezar	Orta Çağ Avrupası'nda seçkin ve profesyonel bir süvari sınıfı	Hacı Bektaş Velî tarafından Anadolu'da XIII. yüzyılda kurulmuş, mezhep özellikleri taşıyan bir tarikat	İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaşa	Mevlana'nın görüşleri ve tasavvufi düşünceleri üzerine, kendisinin ölümünün ardından gelişen tarikat
Diğer-ı Rum/Bilâd-ı Rum	Şehzade/melik	Emir	Subaşı	İkta sistemi
Arap kaynaklarında Anadolu için kullanılan isim	Hükümdarın erkek çocukları	Türkiye Selçuklu Devleti'nde eyaletlerin başında bulunan askerî vali	Türkiye Selçuklu Devleti'nde şehirlerin güvenliğinden sorumlu	Mülkiyeti devlete ait olan mirî arazilerin meliklere, emirlere ve valilere hizmet karşılığı verilmesi
Kılıç hakkı	Babaîlik	Derviş	İbn-i Bîbî	Keyhüsrev/keykavus
Selçuklularda fethedilen yerin fetheden komutana verilmesi anlayışı	Baba İlyas ve müridi Baba İshâk'ın ayaklanması ile tanınan Vefâî Tarikatı çevrelerine verilen addr.	Bir tarikata ve şeyhe bağlı olan mürid, sūfiyâne bir hayat yaşayan kişi	Türkiye Selçuklu Devleti'nin hizmetinde bulunmuş, XIII. yüzyılda yaşamış İranlı yazar ve tarihçi.	Türkiye Selçuklu sultanlarının kullandığı Farsça unvanlar

ANADOLU'YA TÜRK GÖÇLERİ

- ➔ XI. yüzyılda Anadolu'ya yapılan ilk Türk akınları keşif ve ganimet elde etme amacı taşımıştır.
- ➔ Anadolu'yu yurt edinme amaçlı ilk akınlar Büyük Selçuklular zamanında başladı.

Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesini Kolaylaştıran Etmenler

- ➔ Bizans İmparatorluğu'nda sık sık taht kavgalarının yaşanması

- ➔ Bizans-Sasani savaşları yüzünden Anadolu'nun tahribata uğraması
- ➔ Halkın can ve mal güvenliğinin kalmaması
- ➔ Bizans'ın ağır vergilerinden ve baskılarından halkı bezdirmesi
- ➔ Anadolu'da otorite boşluğunun bulunması
- ➔ Halkın Türkleri çare olarak görmeye başlaması

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞME SÜRECİ

Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri

Saltuktular (1072 -1202)

- ➔ Anadolu'da kurulan ilk Türk Beyliği'dir.
- ➔ Erzurum merkezli olarak kuruldu.
- ➔ Ebu'l Kasım Saltuk tarafından kurulmuştur.
- ➔ Türkiye Selçuklu Devleti varlığına son vermiştir.

Mengücekliler (1080 - 1228)

- ➔ Mengücek Gazi tarafından Erzincan merkezli kurulmuştur.
- ➔ Beylik Erzincan ve Divriği olmak üzere iki kola ayrılmıştır.
- ➔ Erzincan koluna Türkiye Selçuklu Devleti son vermiştir
- ➔ Divriği kolu Türkiye Selçuklu Devleti'nin himayesine girmiştir.

Danışmentliler (1080 -1178)

- ➔ Danışment Ahmet Gazi tarafından Sivas merkezli kuruldu.
- ➔ Anadolu'nun ilk medresesi olan Yağibasın Medresesi'ni kurdular.
- ➔ Türkiye Selçuklu Devleti varlığına son vermiştir.

Artuktular (1102 - 1409)

- ➔ Artuk Bey ve oğulları Sökmen ve İl Gazi Bey tarafında kurulmuştur.
- ➔ Mardin merkezli olarak kurulmuştur.
- ➔ Mardin, Hasankeyf, Harput olmak üzere üç kol hâlinde varlığını sürdürmüştür.
- ➔ Hasan-Keyf koluna Eyyubiler son vermiştir.
- ➔ Mardin koluna Karakoyunlular son vermiştir.
- ➔ Harput koluna Türkiye Selçukluları son vermiştir.

Çaka Beyliği (1081-1095)

- ➔ İzmir merkezli olarak Çaka Bey tarafından kuruldu.
- ➔ Çaka Bey, Anadolu'daki ilk Türk denizci kabul edilmektedir.
- ➔ 1081 yılı Türk Deniz Kuvvetleri'nin kuruluş yılı olarak kabul edilmektedir.
- ➔ Türkiye Selçuklu Devleti varlığına son vermiştir.

Türkiye Selçuklu Devleti (1077-1308)

- ➔ Süleyman Şah tarafından İznik merkezli kurulmuştur.

- ➔ I. Haçlı Seferi nedeniyle merkezi Konya oldu.
- ➔ Miryokefalon Zaferi'yle Anadolu kesin Türk yurdu oldu.
- ➔ En parlak dönemi Alâeddin Keykubad Dönemi'dir.

Türkiye Selçuklu - Moğol Mücadelesi

- ➔ Sultan I. Alaeddin Keykubad'ın Yassıçemen Savaş'ında Harzemşahları yenmesi Anadolu'yu Moğol saldırılarına açık hale getirdi.
- ➔ Konya, Kayseri ve Sivas surları yeniden inşa edildi.
- ➔ I. Alaeddin Keykubat'tan sonra merkezi otorite zayıfladı.
- ➔ Babailer İsyanı çıktı.
- ➔ İsyanı fırsat bilen Moğollar Anadolu'ya girdi.
- ➔ Köseadağ Savaş'ında Moğollara yenilen Selçuklu yıkılma sürecine girmiştir (1243).
- ➔ Moğollar, Anadolu'yu doğrudan kendilerine bağladılar.
- ➔ Böylece Türkiye Selçuklu Devleti son buldu (1308).

Türkiye Selçuklu Devleti Kültür ve Uygarlığı Devlet Yönetimi

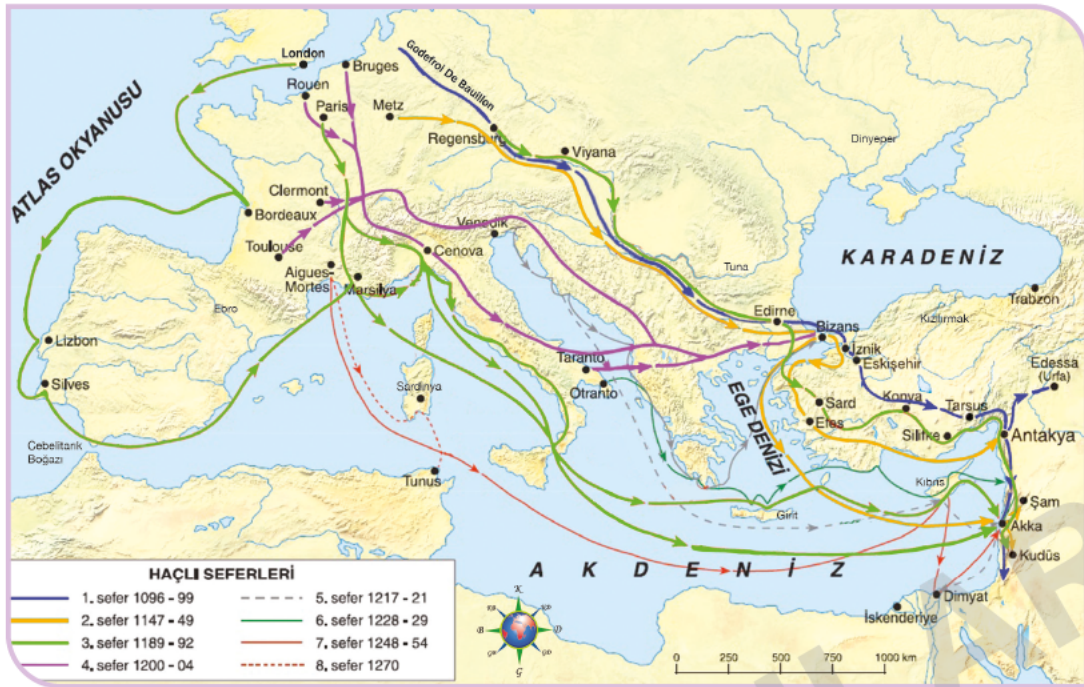
- ➔ İlk Türk devletlerinde görülen "kut anlayışı" devam etmiştir.
- ➔ Veraset anlayışı ile ülke sultan ve ailesinin malı sayılmıştır.
- ➔ Önemli eyaletlere şehzadeler melik unvanıyla atanırlardı.
- ➔ Şehzadelerin eğitimine atabey denirdi.
- ➔ Eyaletlerin başında emir denilen askeri vali bulunurdu.
- ➔ Saraya dergâh ya da bârgâh denirdi.
- ➔ En yüksek yönetim organına Divan-ı Saltanat denirdi.
- ➔ Divan-ı İstifa (Maliye), Divan-ı arz (Askeri), Divan-ı işraf (İdari), Divan-ı inşa (Yazışma)
- ➔ Pervane ve Naib-i Saltanat görevlileri ilk defa Türkiye Selçuklularında oluşturuldu.

Ordu

- ➔ Türkmenler, gulamlar (Hassa Ordusu), ikta askerleri (Tımarlı Sipahiler), bağlı beylik askerleri (Vassal devlet askerleri), ücretli askerler

1.

Haçlı Seferleri'nin yollarını gösteren haritadan aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılamaz?

- A) Bazı seferler denizden yapılmıştır.
 B) Tüm seferler Kudüs'e ulaşmıştır.
 C) Seferler genelde batıdan doğuya doğru yapılmıştır.
 D) Uzun mesafeli seferler yapılmıştır.
 E) Bazı seferler İstanbul'a uğramıştır.

2. Türkiye Selçuklu Devleti'nde yapılan;

- I. kervansarayların inşa edilmesi,
 II. ulaşım imkânlarının kolaylaştırılması,
 III. tüccarların mallarına devlet güvencesi getirilmesi

faaliyetlerinden hangileri Anadolu'da ticaretin canlanmasına katkı sağlamıştır?

- A) Yalnız I
 B) Yalnız II
 C) Yalnız III
 D) I ve II
 E) I, II ve III

3. Aşağıdakilerden hangisinin Türkiye Selçuklu Devleti'nin hukuk sisteminde kullanılan kavramlardan biri olduğu söylenebilir?

- A) Müderris
 B) Pervaneci
 C) Atabey
 D) Emir-i Dad
 E) Emir

4. Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerinin aşağıdaki özelliklerinden hangisi Anadolu'nun Türk yurdu olmasında etkili olmamıştır?

- A) Gürcü ve Ermenilere karşı mücadele etmeleri
 B) Fethedilen yerlere Türkçe isim vermeleri
 C) Anadolu'yu bayındır hale getirmeleri
 D) Haçlı Seferleri'ne karşı koymaları
 E) Türkiye Selçukluları ile savaşmaları

5. I. Yassı Çemen Savaşı
 II. Miryokefalon Savaşı
 III. Pasinler Savaşı
 IV. Köseadağ Savaşı

Selçukluların yaptıkları savaşlardan hangileri Bizans'la yapılmamıştır?

- A) Yalnız I
 B) I ve IV
 C) II ve III
 D) III ve IV
 E) I, III ve IV

ÜNİTE BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1302-1453)

AŞİRETEN BEYLİĞE

BEYLİKTEN DEVLETE

OSMANLI BEYLİĞİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ

RUMELİ'DE GENİŞLEME

ANADOLU'DA TÜRK SİYASİ BİRLİĞİ SAĞLANIYOR

ÜLKE BÜTÜNLÜĞÜNÜN YENİDEN SAĞLANMASINA
YÖNELİK FAALİYETLER

ANKARA SAVAŞI VE FETRET DEVRİ DÖNEMİ (1402-1413)

KAVRAMLAR

Akıncı Sınır bölgelerinde bulunan hafif süvari birlik.	Derviş Bir tarikata ve şeyhe bağlı olan mürid.	Dirlık Devletin bir kişiye hizmet karşılığı verdiği bir yere bağlı gelir.	Fetret Devri Taht kavgalarının neden olduğu kargaşa dönemi.
Fütüvvet Dinî ve mesleki birlik, esnaf teşkilatı.	Hanedan Hükümdara dayanan soy, büyük aile.	İskân Yerleştirme, konumlandırma politikası.	İstimâlet Uzlaştıncı fetih siyaseti.
Kolonizasyon Bir devletin, deniz aşırı başka bir devleti sömürgeleştirmesi.	Şeyh Bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimse.	Tahrir Kaydetme, kayıt ya da tescil, deftere geçirme.	Tekfur Bizans valilerine verilen isim.
Voyvoda Osmanlı'nın Eflak ve Boğdan beylerine verdikleri unvan.	Yörük Göçebe Türk oymağı, Türkmen.	Bitinya İzmit Körfezi, İstanbul, Sakarya ve Bursa arasında kalan bölge.	Gaza Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş.
Menâkıbnâme Tarikat büyüklerinin kerametlerini konu alan eser.	Teori Alışılmış kalıpların çok dışında yeni fikirler.	Nazariye Kuram.	Kıltç haklı Türk töresinde "fethedilen yerin fetheden kumandana verilmesi" geleneği.

AŞİRETEN BEYLİĞE

- Osmanlı Devleti'nin kurulduğu XIII. yüzyıl sonlarında Anadolu ve çevresindeki siyasi güçler:
 - Türkiye Selçuklu Devleti
 - Bizans İmparatorluğu
 - Trabzon İmparatorluğu
 - Balkanlarda Sırp, Bulgar, Arnavut, Eflâk ve Boğdan
 - İlhanlı Devleti
 - Memluklu Devleti
 - Altın Orda Devleti

BEYLİKTEN DEVLETE**Osmanlı-Bizans İttisakileri****Osman Bey**

- Yarhisar, Bilecik, Yundhisar ve Yenişehir fethedildi.
- Bizans'la ilk savaş olan Koyunhisar (Bafeon) Savaşı zaferle sonuçlandı (1302).

Orhan Bey

- Bursa fethedilerek başkent yapıldı.
- Maltepe Savaşı'nın (Palekanon) kazanılmasıyla:
 - İznik ve İzmir fethinin önü açıldı.
 - Bizans, Anadolu'daki son topraklarından ümidini kesti.
- 1331'de İznik, 1333'te Gemlik'i, 1337'de İzmit alındı.
- Kocaeli Yarımadası Osmanlı egemenliğine girdi.

RUMELİ'DE GENİŞLEME**Orhan Bey**

- Çimpe Kalesi'nin alınmasıyla ilk kez Rumeli'ye geçildi.
- Gelibolu Bolayır, Tekirdağ, Keşan ve Malkara fethedildi.

I. Murat

- Sazlıdere Savaşı (1363) sonucunda Edirne fethedildi.
- İlk Osmanlı-Haçlı savaşı olan Sırsındığı Savaşı yapıldı. Edirne başkent yapıldı (1364).
- 1387'de Ploşnik'te Osmanlı öncü kuvvetleri bozguna uğradı.
- 1371'de Sırpçar Çirmen Savaşı'nda mağlup edilerek Makedonya fethinin önü açıldı.
- 1389'da Haçlı ordusuna karşı I. Kosova Savaşı kazanıldı.
- Kosova Zaferiyle Balkanlardaki Türk hakimiyeti güçlendi.

Yıldırım Bayezid

- İstanbul ilk kez kuşatıldı ancak alınamadı.
- Haçlılarla yapılan Niğbolu Savaşı kazanıldı (1356).
- Halife tarafından Yıldırım Bayezid'a "Sultan-ı İklim-i Rum" unvanı verildi.
- Bulgaristan tamamen Osmanlı topraklarına katıldı

II. Murat

- Macarlarla Edirne - Segedin Antlaşması yapıldı (1444).
- Haçlılarla Varna Savaşı'nda mağlup edildi (1444).

OSMANLI BEYLİĞİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ

- Osmanlı Devleti'ni kuranlar Kayı Boyu'ndan gelmektedirler.
- Kayılar Oğuzların Bozok Kolu'nun Günhan boyuna mensuptur.
- Kayılar, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Ahlat yöresini yurt edindiler.
- I. Alaeddin Keykubat tarafından Ankara'nın Karacadağ bölgesine yerleştirildiler.
- Daha sonra Söğüt'e uç beyliği olarak yerleştirildiler.
- Osman Bey zamanında bağımsız konuma geldiler (1302).

Osmanlı Devleti'nin Kısa Sürede Büyümesinin Nedenleri

- Kurulduğu bölgenin ulaşım ve ticaret yolları üzerinde bulunması
- Kurulduğu bölgenin tarım ve hayvancılığa elverişli olması
- Zayıf Bizansla sınır komşusu olması
- Anadolu'da siyasal birliğin olmaması
- Balkanlarda güçlü bir devletin bulunmaması
- Ahilerin, şeyhlerin ve erenlerin desteğini alması
- Anadolu beylikleri ile başlarda iyi geçinmesi
- Tımar, iskân ve istimalat politikalarını uygulaması
- Padişahların çok yetenekli olması
- Avrupa'da Yüzyıl Savaşları'nın yaşanması
- Gaza ve cihat anlayışıyla hareket etmesi

- Elde edilen zaferle Balkanlarda sarsılan Osmanlı hakimiyeti yeniden kuruldu.
- Haçlılara karşı kazanılan II. Kosova Savaşı ile Türkler Balkanlara kesin olarak yerleşti (1448).

Osmanlı Devleti'nin Rumeli ve Balkanlarda Hâkimiyet Kurmasındaki Etkenler

- Balkanlarda güçlü bir devletin bulunmaması
- Balkan ulusları arasında siyasi ve dini çekişmelerin yaşanması
- Akıncı ve uç beylerinin büyük destek vermesi
- Fethedilen toprakların imar ve iskanını sağlaması
- Hoşgörülü bir ortamın oluşturulması
- İskân ve istimalat politikasının uygulanması
- Halkın bir kurtarıcı bekler duruma gelmesi
- Bizans'ın eski gücünden çok uzak olması
- Şeyh ve dervişlerin destek vermesi
- **İskan (Şenlendirme) Politikası:** Osmanlı'nın fethettiği yerlere Anadolu'dan getirdiği Türk ailelerini yerleştirmesine denilmektedir.
- **İstimalat (Gönül alma) Politikası:** Fethedilen yerlerde hoşgörü politikası doğrultusunda insanların can ve mal güvenliğinin sağlanması ve inancında serbest bırakılmasıdır.

1. Osmanlı Devleti'nin XIV. yüzyılda büyüme ve gelişme politikasını batı yönünde kolaylıkla uygulamasında aşağıdakilerden hangisinin etkisi yoktur?

- A) Balkanlarda siyasi birliğin olmaması
- B) Bizans'ta karışıklıkların yaşanması
- C) Gaza ve cihat düşüncesi doğrultusunda hareket edilmesi
- D) Avrupa'da Otuz Yıl Savaşları'nın yaşanması
- E) Yerli halkın bir kurtarıcı bekler duruma gelmesi

2. Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunu anlatan ilk kaynakların kuruluştan yaklaşık bir asır sonra kaleme alınması ve bu döneme ait kaynakların yetersizliği Osmanlı'nın Kuruluş Dönemi'nin aydınlatılmasını zorlaştırmıştır.

Bu durum Osmanlı Beyliği'ni araştıran tarihçiler açısından;

- I. farklı görüşler ileri sürmeleri,
- II. gerçek bilgilere ulaşamamaları,
- III. yapılan araştırmalara ön yargıyla bakmaları

sorunlarından hangilerinin yaşanmasına neden olmuştur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

3. Osmanlı Devleti'nde görülen;

- I. Şehzade Mustafa İsyanı,
- II. Fetret Dönemi,
- III. Şeyh Bedrettin İsyanı

olaylarından hangilerinin Kuruluş Dönemi'nde yaşandığı söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve III
- E) I, II ve III

4. Aşağıdaki Anadolu beyliklerinden hangisinin Osmanlı'nın egemenliğine girmesiyle Osmanlı'nın Rumeli'de yapacağı fetihlerinin önünü açmıştır?

- A) Karamanoğulları
- B) Germiyanoğulları
- C) Candaroğulları
- D) Karesioğulları
- E) Hamitoğulları

5. Osmanlılar sınırların genişlemesiyle birlikte artan asker ihtiyacını karşılamak amacıyla Yeniçeri Ocağını kurdu. Fethedilen yerlerde tımar sistemini uyguladı ve defterdarlık kurumunu oluşturarak ilk mali yapılanmaya gitti.

Bu gelişmeler aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Toprakların genişlemesi kurumsal çalışmaları da beraberinde getirmiştir.
- B) Sadece siyasi alanda çalışmalar yapılmıştır.
- C) Tımar sistemi ilk kez Rumeli'de uygulanmıştır.
- D) Avrupa'dan etkilenilerek yeni kurumlar açılmıştır.
- E) Öncelikle askeri yapılanmaya önem verilmiştir.

6. Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda kısa bir süre içinde uyguladığı genişleme politikası başarılı olmuştur. Ancak Osmanlı, Müslüman ve Türk olmayan bu bölgede kalıcı olabilmek için bazı tedbirler almak zorunda kalmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu tedbirlerden biridir?

- A) Merkezi gücü zayıflatmak
- B) İskân politikası uygulamak
- C) Diğer devletlerden yardım almak
- D) Halifelik makamının gücünü kullanmak
- E) Askeri seferlere öncelik vermek

7. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin kısa sürede büyümesinde etkili olan faktörlerden biri değildir?

- A) Anadolu'da siyasi birliğin olmaması
- B) Balkanlarda dini ve siyasi birliğin olmaması
- C) Merkezi otoritenin güçlü tutulması
- D) İskân politikasının izlenmesi
- E) Padişahların halife unvanına sahip olması

ÜNİTE

DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER

OSMANLI ASKERİ TEŞKİLATININ KURULMA SÜRECİ

TIMAR SİSTEMİ VE TIMARLI SİPAHİLER

YENİÇERİ OCAĞININ KURULMASI

KAVRAMLAR

Alplık

Yiğitlik, kahramanlık, yüreklilik, savaşçı

Tımarlı Sipahi

Osmanlı ordusunun ağır süvari askeri sınıfı

Azeb

Beylerbeyi komutası altında seferlere katılan gönüllü Türk gençleri

Gazilik

İslamiyet'te gazaya katılan kişilere verilen unvan

Pencik Sistemi

Savaşlarda elde edilen esirlerin beşte birinin asker olarak istihdam edilmesi

Ehli tımar

Tımar sahipleri

Askeriler

Osmanlı yönetenler sınıfı

Gulam Sistemi

Savaşlarda esir edilen çocukların asker ve yönetici olarak yetiştirilmesi

Cebelü

Zırhlı, teçhizatlı asker

Reaya

Osmanlı'da yönetilenler sınıfı (Halk)

Ahiyân-ı Rûm

Ahîlik Teşkilatının diğer bir ismi

Miri

Devlete ait araziler

Muharip

Savaşçı

Bâciyân-ı Rûm

Anadolu Kadınlar Teşkilatı

İç oğlan

Pencik sisteminde saray eğitimine tabi tutulan çocuklar

Devşirme sistemi

Osmanlı'nın fethettiği topraklardan getirdiği çocukları asker ve yönetici olarak yetiştirilmesi.

Abdalân-ı Rûm

Anadolu dervişleri

Ulufe

Yeniçerilerin üç ayda bir aldığı maaş

Tımar Sistemi

Devlete hizmet karşılığında ücret olarak toprak tahsis edilmesi.

Gaziyân-ı Rum

Savaşma görevi olan derviş topluluğu

Çıkma/Kapıya çıkma

Devşirmelerin Yeniçeri Ocağına alınması

OSMANLI ASKERİ TEŞKİLATININ KURULMA SÜRECİ

Devletleşme Sürecinde Osmanlı Savaşçıları

- ➔ Osmanlı Beyliği'nin ilk savaşçı sınıfını Osman Bey'in etrafında gaza ve ganimet amaçlı toplanan alpler (cesur, yiğit) ve gaziler oluştururdu.
- ➔ Osmanlı Beyliği'nin başlangıçta düzenli bir ordusu yoktu.
- ➔ İlk fetihler uçlardaki Türkmen kuvvetleriyle yapıldı.
- ➔ Fetihlerin sistemli bir şekilde yapılabilmesi için düzenli orduya ihtiyaç duyuldu.

İlk Düzenli Osmanlı Ordusunun Kurulması

- ➔ İlk düzenli birlikler, Orhan Bey'in zamanında kuruldu.
- ➔ Bursa Kadısı Çandarlı Kara Halil'in teklifleri doğrultusunda kuruldu.
- ➔ Bu orduya yaya (piyade) ve müselleme (atlı) denildi.
- ➔ İlk aşamada sağlıklı ve güçlü Türk gençlerinden oluşmuştur.
- ➔ Kapıkulu Ocaklarının kurulmasıyla geri hizmete alındılar.

Azeb Teskilatı

- ➔ Orhan Bey zamanında kuruldu.
- ➔ Mesleği tamamen askerlik olan askeri sınıftır.
- ➔ Gönüllü Türk gençleri arasından seçilirdi.
- ➔ Yeniçeri Ocağının kurulmasından sonra öncü birlik olarak kullanıldı.

TİMAR SİSTEMİ VE TİMARLI SİPAHİLER

Tımar Sistemi ve Özellikleri

- ➔ Tımar; devlet görevlilerine hizmetleri karşılığında belli bir bölgenin vergi toplama yetkisinin devredilmesine denir.
- ➔ Osman Bey'le başladı I. Murat Dönemi'nde sistemli hale getirildi.
- ➔ Miri arazi üzerinde uygulandı.
- ➔ Miri arazi dirlik adı verilen bölümlere ayrıldı.
- ➔ Dirliklerde yaşayan çiftçiler toprağı ekip biçer ve vergi öderlerdi.
- ➔ Tımar sisteminde vergiyi devlet adına askeriler (tımar sahipleri) veya diğer devlet görevlileri toplardı.
- ➔ Tımar sahipleri yıllık gelirlerine göre savaşa hazır tutmak koşuluyla cebelü adı verilen atlı asker bakarlardı.
- ➔ Tımarlı sipahiler, ordunun en kalabalık atlı kuvvetleri idi.
- ➔ Tımarlı sipahiler, Türk ve Müslümanlardan oluşurdu.

Tımar Sisteminin Faydaları

- ➔ Devlet hazineden para ayırmadan asker/komutan bakar.
- ➔ Üretimde süreklilik sağlanır.
- ➔ Vergiler düzenli toplanır.
- ➔ Devletin otoritesi güçlenir.
- ➔ Göçebelerin yerleşik hayata geçmesi sağlanır.

YENİÇERİ OCAĞININ KURULMASI

Pencik Sistemi

- ➔ Hristiyan savaş esirlerinden beşte birinin devlete verilmesi ve bunların eğitilerek orduya alınması usulüne pencik sistemi denir.
- ➔ İlk kez I. Murat Dönemi'nde uygulandı.
- ➔ Kazasker Çandarlı Kara Halil uygulamıştır.
- ➔ Ankara Savaşından sonra pencik usulü uygulanamaz hâle geldi.
- ➔ Kapıkulu Ocaklarında kadro eksikliğinin baş göstermesi devşirme sistemini doğurdu.

Devşirme Sistemi

- ➔ İlk kez I. Mehmet (Çelebi) zamanında uygulanmaya başlandı.
- ➔ Kanunlaşması II. Murat zamanında gerçekleşti.
- ➔ Hristiyan tebaadan yaşları uygun olan çocuklar belli kurallar dahilinde devşirme yapıldı.
- ➔ Kapıkulu ordusu I. Murad Dönemi'nde, Kazasker Candarlı Halil Paşa'nın tavsiyesi ile kurulmuştur.

Yeniçeriler

- ➔ İlk kez I. Murat Dönemi'nde kuruldu.
- ➔ Yeniçeri Ocağının en üst komutanı Yeniçeri ağasıydı.
- ➔ Savaşta padişahın yanında ve merkezde savaşarlardı.
- ➔ Üç ayda bir ulufe denilen maaş alırlardı.
- ➔ Askerlik dışında herhangi bir işle uğraşmazlardı.
- ➔ Yeniçeriler merkezi devlet yapısını güçlendirdi.
- ➔ Yeniçeri Ocağı ile birlikte Osmanlı Devleti'nde profesyonel askerlik başlamış oldu.

1. Devşirme sistemiyle kurulan askeri birlikler Osmanlı Devleti'nin düzenli ve her zaman savaşa hazır bir orduya sahip olmasını sağlamıştır.

Bu durumun aşağıdakilerden hangisi üzerinde bir etki yaptığı söylenemez?

- A) Sınırların genişlemesi
B) Fetihlerin hızlanması
C) Devlet otoritesinin artması
D) Avrupa ordularına karşı üstünlük kurulması
E) Dirlik sisteminin uygulanması

2. I. Murad Dönemi'nde, Kazasker Çandarlı Halil Paşa'nın tavsiyesi ile kurulan kapıkulu askerleri, piyadeler ve süvariler şeklinde iki kısma ayrılmıştır.

Kapıkulu ordusunun oluşturulmasında;

- I. tımar,
II. pencik,
III. devşirme

sistemlerinden hangileri kullanılmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

3. Aşağıdaki askerî sınıflardan hangisi kapıkulu piyadeleri arasında yer almaz?

- A) Cebeciler B) Yeniçeriler C) Silahtarlar
D) Bostancılar E) Topçular

4. Aşağıdakilerden hangisi Kapıkulu askerlerinin özelliklerinden biri değildir?

- A) Tüm ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanması
B) Sarayı ve başkenti korumakla görevli olması
C) Doğrudan padişaha bağlı olması
D) Maaş ve isimlerinin esame denilen defterlere kaydedilmesi
E) Tamamının Türklerden oluşması

5. Tımarlı sipahiler, Osmanlı ordusunun en önemli ve en kalabalık atlı kuvvetleri idi. Bu ordu en mükemmel şeklini XVI. yüzyıl ortalarında aldı. Devlet topraklarının çok genişlemesi, tımarlı sipahi sayısını arttırmıştır.

Osmanlı Devleti'nin bu kuvvetleri oluşturmakla;

- I. yeniçerilere karşı denge unsuru oluşturma,
II. hazinenin yükünü azaltma,
III. savaşa hazır daimi bir orduya sahip olma

amaçlarından hangilerini gerçekleştirmeye çalıştığı söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

6. Osmanlı devlet idaresinin temel kurumlarından biri de kul ve devşirme sistemleridir. Her iki sistem XV ve XVI. yüzyılda başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Kul kısmı genellikle savaş esirlerinden oluşurken devşirme sistemi, Osmanlı tebaası olan Hristiyan çocukların toplanıp yetiştirilmesi esasına dayanmaktadır.

Buna göre Osmanlı Devleti'nin her iki sistemle aşağıdakilerden hangisini amaçladığı söylenemez?

- A) İdari ve askerî teşkilatlardaki hizmetleri yürütme
B) Balkanların tamamını Türkleştirme
C) Merkezî otoriteyi güçlü tutma
D) Güçlü ve daimi bir ordu oluşturma
E) Devlet idaresinde Türk kökenli yöneticilerin nüfuzunu kırma

- 7.

- I. Türk gençlerinden oluşmuş ve belli bir ücret almışlardır.
II. Barış zamanlarında kendilerine tahsis edilen arazilerde çiftçilik yapmışlardır.
III. Orhan Bey zamanında kurulmuş Osmanlı'nın ilk düzenli birlikleridir.

Yukarıdakilerden hangileri yaya ve müsellemlerin genel özellikleri arasında yer almaktadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

ÜNİTE BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ

ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASI

OSMANLI DEVLET İDARESİ

OSMANLI'DA SÖZLÜ VE YAZILI KÜLTÜR

OSMANLI'DA ZANAAT, SANAT VE KÜLTÜR FAALİYETLERİ

KAVRAMLAR

Süfi	Tasavvuf ehli kimse	İmarethane	Yoksullara yiyecek dağıtan hayır kurumu	Zanaat	Deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş
Tasavvuf	Tanrı'nın niteliğini varlık birliği anlayışıyla açıklayan dinî ve felsefi akım	İlmiye Sınıfı	Medrese mezunu Müslüman ve çoğunlukla Türklerden oluşan meslek grubu	Seyfiye Sınıfı	Osmanlı'da askeri kesime verilen isim
Tarikat	Aynı dinin içinde Tanrı'ya ulaşma ve onu tanıma yollarından her biri	Kazasker	Adalet işlerinden sorumlu divan üyesi	Nakkaş	Yapıların duvar ve tavanlarına süslemeler yapan usta
Tekke	Tarikattan olanların barındıkları yer, dergâh.	Hat	Arap harfleri çevresinde oluşmuş güzel yazı yazma sanatı	Tedris	Eğitim faaliyeti
Zaviye	Küçük tekke	Ulema	Sanklı din bilginleri	Arif	Tekkelerde, tasavvufta yetişip, kemâle ermiş kişi
Külliye	Cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret vb. yapıların bütünü	Kalemiye Sınıfı	Bürokrasi, diplomasi ve mali işlerden sorumlu sınıf	Kozmopolit	Çeşitli uluslardan kimseleri barındıran, içinde bulunduran
Bedesten	Değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı çarşı	Kadı	Her türlü davaya bakan mahkeme başkanı	Kakmacılık	Ahşap süsleme sanatı

ANADOLU'NUN İSLAMLAŞMASI

Sûfiler ve Alimlerin Öğretilerinin Anadolu'nun İslamlaşmasına Etkileri

- ➔ **Tasavvuf:** İslam'ın temel prensiplerine dayanarak nefsi arındırarak Allah'a ulaşmaktır.
- ➔ **Mutasavvıf:** Tasavvuf ehli olan ya da herhangi bir tasavvuf yolunda merteye kat etmiş olanlara denir.

- ➔ Tasavvuf düşüncesinin mirasçıları Anadolu'nun İslamlaşmasında büyük bir rol üstlendiler.
- ➔ Sultan Alaaddin Keykubat Dönemi'nde Anadolu tasavvufi terbiye ile donandı.
- ➔ Hoca Ahmet Yesevi, Mevlânâ Celâleddin-i Rumi, Hacı Bektâş-ı Veli, Ahi Evran, Yunus Emre ve Hacı Bayrâm-ı Veli öğretileriyle halkın yaşamına ışık tutmuşlardır.

OSMANLI DEVLET İDARESİ

Osmanlı Devlet İdaresini Oluşturan Unsurlar

Seyfiye (Kılıç Ehli)

- ➔ Yönetici sınıfın en etkili kanadını oluşturmuştur.
- ➔ Üyelerinin yönetim ve askerlikle ilgili yetki ve sorumlulukları vardı.
- ➔ Kapıkulu askerleri ve tımarları sipahiler ile subaşı, sancakbeyi, beylerbeyi, vezir ve sadrazam gibi görevlileri kapsamaktadır.
- ➔ Divandaki temsilcileri sadrazam, vezirler, kaptanı derya ve yeniçeri ağasıdır.

Kalemîye (Sivil Bürokrasi)

- ➔ Nişancı, defterdar, reisülküttap gibi görevlilerden oluşmaktadır.
- ➔ Devletin iç ve dış yazışmalarından sorumludurlar.
- ➔ Hazine arazileri ile ilgili kayıtları tutarlardı.
- ➔ Divândaki temsilcileri defterdar ile nişancı idi.

İtmiye (Din, Eğitim ve Hukuk Bürokrasisi)

- ➔ Din, hukuk, eğitim alanlarından sorumludurlar. Kadı, müderris, kazasker ve şeyhülislam bu sınıf içerisinde yer almıştır. Divândaki temsilcileri kazasker; taşradaki temsilcileri ise kadıdır. Şeyhülislam gerektiğinde divana katılırdı.

Kadınların Görevleri

- ➔ Davalara bakmak
- ➔ Noterlik yapmak
- ➔ Tapu kayıtlarını düzenlemek
- ➔ Evlenme, boşanma işlerini yürütmek
- ➔ Şehrin yönetimini ve asayişini sağlamak
- ➔ Loncaların denetimini sağlamak
- ➔ Üretim ve pazar yerlerinin kontrolünü sağlamak
- ➔ Cami, vakıf ve okul yönetimlerini denetlemek
- ➔ Şehrin imar düzenini sağlamak

Osmanlı Eğitim Kurumları

- ➔ İlk Osmanlı medresesi Orhan Bey Dönemi'nde İznik'te açıldı.
- ➔ İlk müderris Dâvud-i Kayseri'dir.
- ➔ Medreselerde nakli (tefsir gibi) ve akli (matematik gibi) ilimler okutuldu.
- ➔ Sahn-ı Seman ve Süleymaniye medreseleri zamanlarının zirve yapan eğitim kurumları oldu.
- ➔ Cami, kütüphane, tekke ve zaviyeler diğer eğitim kurumlarıdır.

Türk Dünyası'nda Yetismiş Bazı Bilim İnsanları

Akşemseddin (1390-1459)

- ➔ Çok yönlü ilim insanı ve tıp alimidir.
- ➔ Fatih'in hocası olarak bilinmektedir.
- ➔ Ayasofya'da ilk cuma namazını kıldırın ve hutbeyi okuyan alimdir.
- ➔ Hastalıkları, kalıtsal olan ve mikrop yoluyla geçen şekilde ikiye ayırmıştır.

Ali Kuşçu (1403 - 1474)

- ➔ Matematik ve gök bilimcidir.
- ➔ Fatih tarafından Ayasofya Medresesi müderrisliğine tayin edildi.
- ➔ Ayın haritasını çıkarın ilk bilim insanı olarak tarihe geçti.
- ➔ Türkiye'deki ilk ve gerçek astronomi hocasıdır.

Uluğ Bey (1394-1449)

- ➔ Devlet adamlığından ziyade, bilimsel çalışmalarıyla tanındı.
- ➔ Matematik ve gök bilimcidir.
- ➔ "Zic-i Uluğ Bey" adlı eseri, günümüze kadar konumsal gök biliminin temel kitabı olarak kullanıldı.
- ➔ Batı bilim dünyası Uluğ Bey'i "XV. Asır Astronomu" unvanına layık görmüştür.

1. Osmanlı devlet teşkilatında hakim sıfatıyla davaları karara bağlayan kadıdır. Kadı hükmü olmadan hiç kimseye ceza verilmez veya ceza uygulanamaz. Eğer kadı, tesir altında kalma gibi bir durumla karşı karşıya kalmışsa görevinden azledilirdi.

Bu uygulama Osmanlı Devleti'nde;

- I. hukukun üstünlüğü,
II. yargının bağımsızlığı,
III. adalete önem verildiği

durumlarından hangilerinin bulunduğu göstermektedir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

2. Osmanlılar diğer devletler gibi kültürünü çeşitli yollarla kaydederek korumuş ve kendisinden sonra gelen nesillere aktarmaya gayret etmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı'da kültürün yazılı olarak aktarılmasında kullanılan unsurlardan biri değildir?

- A) Ferman B) Berat C) Menkıbe
D) Risale E) Tercüme kitap

3. Osmanlı sanatının erken dönemden itibaren en belirgin özelliği, Ehli Hiref örgütündeki nakkaşların hazırladığı desenler, saraya bağlı sanatçılar tarafından uygulanmıştır. Bu desenler Osmanlı sınırları içinde tezhipten madene, çiniden seramiğe, kumaştan halıya kadar tüm eserlerde de uygulanmıştır.

Bu bilgiye göre;

- I. Osmanlı sanatında üslupta belirleyici unsur saray olmuştur.
II. Osmanlı ülkesinin genelinde aynı sanat tarzı uygulanmıştır.
III. Osmanlı padişahları sanatçıları korumuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

4. XII ve XIII. yüzyıllar, Anadolu'da İslamlaşmanın gerçekleştiği dönemlerdir. Anadolu'nun Türk ve İslam yurdu hâline gelmesinde pek çok grubun etkisi vardır.

Aşağıdakilerden hangisinin bu gruplardan biri olduğu söylenemez?

- A) Soğdlar B) Sufiler C) Alimler
D) Dervişler E) Esnaf teşkilatı

5. Tarihte bilinen ilk büyük Türk mutasavvıfı ve şairidir. Eseri Divan-ı Hikmet'tir. Düşüncelerini Türkçe ve sade şiirlerle anlatmıştır.

Sözü edilen ilim insanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mevlana B) Ahmet Yesevi C) Ahi Evran
D) Yunus Emre E) Hacı Bektaş-ı Veli

6. Türkçe eserler yazdığı gibi birçok yabancı eserin de tercümesini sağladı. Milli bir kültür hareketine öncülük ederek Fars kültürünün etkisini kırmaya çalıştı. Mimari alanda birçok eserin yapılmasına öncülük ettiği için "Ebü'l Hayrat" diye anıldı.

Sözü edilen padişah aşağıdakilerden hangisidir?

- A) II. Murat B) I. Mehmet C) II. Mehmet
D) I. Süleyman E) I. Selim

7. Anadolu'nun iskanında ve İslamlaşmasında dervişlerin hizmet verdikleri bilinmektedir. Devlet, millet ile bütünleşmede tarikat mensuplarının toplum üzerindeki manevi nüfuzundan fazlasıyla yararlanmıştı.

Devletin bu manevi nüfuz sayesinde;

- I. toplumun nabzını elinde tutma,
II. halkın devlete bağlılığını sağlama,
III. tarikatların otoriter hâle gelmesini sağlama

amaçlarından hangilerini gerçekleştirmeye çalıştığı söylenebilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

İvedik Organize Sanayi 1518 Sok. Matbaacılar Sitesi
Mat-Sit İş Merkezi No.:2/20 Yenimahalle / ANKARA
Telefon: 0 312 384 20 33 Belgegeçer: 0312 342 23 58
WhatsApp: 0505 099 24 84
www.girisayinlari.com | girisayinlari@gmail.com

